709

E. MALATESTA

DALAWANG MAGBUBUKID

(ENTRE CAMPESINOS)

MAHALAGANG SALITAAN UKOL SA
PAGSASAMAHAN NG MGA TAO

TOBIAS, FELIX Y.

TINAGALOG NI

"KABISANG TALES"

MAY PAUNANG SALITA NI

"TAMBULI"

UNANG PAGKALIMBAG

U. S. T. LIBRARY

PN
3541
T241

MAYNILA
LIMBAGANG TAGU[illegible]AY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

UST LIBRARY
FI B 017130
PN
3341
.M291
UST CENTENNIAL LIBRARY

709

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

U. S. T. LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

U. S. T. LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

709

E. MALATESTA

DALAWANG MAGBUBUKID

(ENTRE CAMPESINOS)

MAHALAGANG SALITAAN UKOL SA
PAGSASAMAHAN NG MGA TAO

TOBIAS, FELIX Y.

TINAGALOG NI

"KABISANG TALES"

MAY PAUNANG SALITA NI

"TAMBULI"

UNANG PAGKALIMBAG

U. S. T. LIBRARY

PN
3541
T241

MAYNILA
LIMBAGANG TAGU[illegible]AY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

709

PN
3341
.M291

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

FELICISIMO R. VILLANUEVA
969 BLUMENTRITT ST., SAMPALOC
MANILA, PHILIPPINES

ALANGALANG SA ISANG AKLAT...

Sa nasà ng̃ isang pilìng kaibigan at kaadhikâ, na nagpapamagát na "Kabisang Tales", nagmulâ ang pagsulat kong ito. Humigit kumulang na sa labingdalawang oras ang nakararaán, sapúl nang ilagay niya sa aking mg̃a *makasalanang kamay* ang may mg̃a 88 mukhâng limbag na ng̃ saling ito ng̃ sinulat ng̃ anarkistang si Malatesta.

Tutupad ako, bagá ma't gahol na sa panahon, sa kahilin̄gan ng̃ kasama, na ako'y sumulat ng̃ *páunang salita*, hingil sa aklat na itong kaniyang inihulog sa sariling wikà, na palalabasín sa *Unang Araw ng Mayong* hinaharap, ayon sa pahiwatig sa akin.

Sa aking pagkaanák-dálitâ, na inianák ng̃â sa kahirapan; nabuhay sa paghihikahós, at nabubuhay sa isang mahigpít na pakikibaka sa kabuhayan, ay walá akong panununtunan sa búhay na ito, maliban sa mg̃a katotohanan, masaklap ó matimyas man, na nakikita ng̃ aking mg̃a matá at nadadamá ng̃ aking mg̃a kamay. Ng̃uni't sa nangyayaring ito sa aking pagsulat, warì'y nabibihag yaring loob na manampalataya, ng̃ walâng pasubalì, diyan sa isang salawíkaing karaniwan dito sa atin: "ang pagkakataón daw ay daíg pa ang nagtipan."

UST MUSEUM DE BINAVIDES LIBRARY

Aywan ko ba, sa mga sandalîng ito, kung anóanóng bagay ang aking maiuulat tungkol sa pagkakasalin sa tagalog ni "Kabisang Tales," sa aklat ni Malatesta. Nguni't, ngayon pa ma'y maipagpapauná ko na, bagá ma't sa mga sandalî ng pagsulat ko nito'y dî pa nalulutas ang pagkakapalimbag, na, ang paglabas niya'y isang mainam na pagkakataón sa mga kasalukuyang araw. Ang pagbubukás ng Kaunaunahang Kapulungan ng mga Manggagawà dito sa atin at ang paglabás nito'y masasabing *daíg pa nga ang naytipán.* Anaki ngâ'y parang pinagdaop na bao ang nangyaring pagkakataón. Sa Kapulungang idaraos natin, ay paguusapan at pasisiyahán ang maraming bagay hingil sa búhay, kabuhayan at kapalaran ng Bayan Manggagawà; samantalang sa aklat na ito'y ipinakikilala na, sa lalòng mababababaw at maliliwanag na pangungusap, ang madlâng adhikaín, súliranin, pátakaran, palatuntunan at iba pang mga kaparaanáng dapat sundin ng isang manggagawà sa kaniyang ikatutubos.

May dalawang bahagi ang aklat na ito: ang isa'y kápupulhán ng sino mang anak-pawis ng madlâng pagkukurò at pangangatuwiran hingil sa inuusig na karapatán ng mga dukhâ sa harap ng makapangyarihang Puhunan at Pámahalaán; at ang isa nama'y katututuhan natin ng iba't ibang urì at kapakanán ng mga kapisanang manggagawà, na ngayo'y natatatag sa iba't ibang bayan ng Sangsinukob.

Hindî parang pagpaparangyâ. Akong itó, na, páano't páano ma'y namuhunan ng puyat at tiyagâ sa pagaaral ng mga súliraning manggagawà, ay may karapatáng magsabi sa inyo, na, ang aklat na ito'y hindî dapat mawalâ sa sino mang manggagawà, sapagka't dito natin matatagpuán ang madlâng katuwirang dapat gamitin sa pakikitunggalî sa mga kalaban. Dito ngâ'y malalaman natin, kung anó ang kahulugán at ti-

UST MIGUEL DE RENAVIDES LIBRARY

nutunǧo niyang madalás nating marinig na, *komunismo*, *sosialismo*, *kolektibismo*, *anarkismo* at iba pa, na paraparang mabibisà't maiinam na sandata nǧ manggagawà sa pakikibaka sa mǧa *makapangyarihan*...

Ang tagumpay ay laán lamang sa mǧa nakikipagbaka. Subalì't, sa anó mang pakikibaka'y nanǧanǧa ilanǧang gumamit nǧ sadiyâng paraán ó kasangkapan, upang tayo'y magtagumpay. At isa na riyan, ang lalòng mabisà, ay ang paginom sa mǧa maliliwanag na katotohanang itinuturò nǧ mǧa aklat na katulad nito.

¿Anó ang kahulugán nǧ pakikibaka nating mǧa manggagawà? Dilì iba, kundî ang pakikibaka sa madlâng kurò't palatuntunan na nǧayo'y pinaiiral nǧ mǧa *Pinagpala* nǧ Panahong umiinís at nanǧanǧamkam nǧ karapatán natin sa búhay at mǧa biyayàng likás, na dapat nating lasapín. Kung iyan nǧâ'y totoó, ay kinailanǧang magpakatibay tayo sa tayô sa pamamagitan nǧ pagaaral nǧ mǧa katuwirang dapat kalasagin sa pakikitunggalî, mǧa katuwirang makakamtan natin sa aklat na itong isinatagalog nǧ matalino't mapagtapat na kasama.

Tayo ang bisig na gumawâ at gumagawâ nǧ lahat na pinakikinabanǧan nǧayon nǧ Sangkatauhan; tayo ang nagpapagalaw sa ikabubuhay nǧ bawà't bayan; tayo ang marami, at, sa dahilang ito'y nasa sa atin ang lakas. Ito'y tinatanggap nǧ lahat. Nǧunì't ¿bákit kayâ ang Puhuna'y siyang namamayani't madalás pang *makapangyari* sa atin? Ang Puhuna'y hindî malakas dahil sa kaniyang *pagkapuhunan*, kundî, dahil sa *kahinaan* nǧ Manggagawà; kahinàang nagbubuhat sa pagkakatiwalagan natin, na ang sanhî nama'y ang kakulanǧán nǧ tumpak na mǧa kaparaanán, na hindî maáaring iwasan, sa pakikilaban.

Ang aklat na itó'y siyang magbibigay sa mǧa dukhâ nǧ kasangkapan sa pakikibaka. ¡Huwag kayóng magalinlanǧan!

UST MUSEUM DE BENAVIDES LIBRARY

Kayâ't ako'y umaasa na, ang bawà't manggagawà'y *magsasakbat ng sandatang ito* na magagamit natin ñgayon, salamat sa walâng maliw na katiyagaán at pagsusumikap ñg isa nating kapatid, na may likás at marubdod na pananalig sa ikatutubos, málao't mádalî, ñg Bayang Marálitâ.

TAMBULI.

Tondo, Abril 25, 1913.

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

SA MANGBABASA

Ang pagkakasalin sa tagalog nğ *maliit na aklat* ni Malatestang ito ay nagsimulâ sa nasiràng "Timbulan" noóng 1910. Noóng ito'y lumalabas pa, napalathalà ang mğa unang lamán nğ unang bahagi nğ aklat. Nang mğa araw pang yaó'y marami na ang humihiling sa aking mğa kapalad na ang "DALAWANG MAGBUBUKID" na ito'y aking ipalimbag, nğuni't ¡anóng magagawâ nğ isang manggagawà!... Ako'y walâng mápuhunan sa pagpapalimbag. Dátapuwâ't ang ilan kong mğa kasama, mğa karamaydamay sa paghahanap-buhay, ay malugod na nagtipontipon nğ mapupuhunan, at siyang ikinabunsod.... ¡Kapag nagkakaisa nğâ nama'y nagagawâ ang lahat!

Kung anó't naisipan kong tagalugin ang aklat na ito, ay tila mainam na sumagot ang mğa pangyayari kay sa akin. At bahalà nang magpasiyá ang mğa paghahakà nğ iba, tanğì sa pagkukurò nğ may *páunang salita*. Hindî ko maitatatuwâ na ang aklat na iyan ay siyang nagbuyó sa aking magaral nğ pagsasalin sa sariling wikà. Dahil dito'y inaasahan ko

UST MUSEUM LIBRARY

sa mangbabasa na hindî hahanapin sa akin ang isang bagay na mahahanap sa isang bihasá na. At gayon din naman ang maáantay ko tungkol sa mgã kamalián nğ palimbagan na walâng salang katitisuran, sa halimbawà, gaya nğ salitâng "kawaní" ay nágawâng "kawanî."

Kung nápataón, kapalad, ang paglabás nğ "DALAWANG MAGBUBUKID" sa pagbubukás nğ Unang Kapulungan nğ mgã Manggagawàng Pilipino at sa Unang Araw nğ Mayo, ay hindî mapagtatakhán, sapagka't sa mgã araw na iyan nais ko nğâng maihandog ang pagkaing ito, sa ibig kumain, at ito'y alay namin sa iyo.

ANG TUMAGALOG.

Sampalok, Abril 26, 1913.

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

DALAWANG MAGBUBUKID

I

Hosé.—¡Abá! ¡Náririto ka palá?! Ikinatutuwâ ko itong pagkikita natin ngãyon, palibhasà'y matagaltagal na ring kita'y napipitang mákapanayám. Horhe! Horhe! ¡Ako'y pinagdaramdam mong labis! Noóng ikaw'y nasa sa bayan, ikaw ang pinakamabait na batà, at ikaw ang pinakaulirán ng iyong mga kapanahón. ¡Ah, kung nabubuhay sana ang iyong amá!

Horhe.—¡Mang Hosé! ¿bakit pò namán ganyan ang inyong salitâ sa akin? ¿Anó kayâ ang nágawâ kong masamâ, na dî ninyo naiibigan? ¿Anó't dî masisiyahán sa akin ang amá ko, kung siya may nabubuhay pa?

Hosé.—Huwág mo sanang ipagdamdam ang aking mga pangungusap, Horhe; ako'y matandâ na, kung akó ma'y nakapagsalitâ sa iyo, ay da-

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

hil din sa iyong kagaliñgan. Tangì sa rito, ako'y naging matalik na kaibigan ni matandâng Andrea, ñg iyong amá, kayâ't sa pagkamasid ko na ikaw'y náliligaw sa kasawián, ay para kang anák na tunay na isinasakit niring kalooban, at lalò pa mandin kung aking mágunitâ ó madilidili ang pagasang sa iyo'y nápalagak, at sakâ ang mga pagsusumakit niyang pinag tamanán, upang makámana ka lamang ñg isang malinis na pañgalan.

Horhe.—Ñgunì't ¿anó ang ibig ninyong sabihin, mang Hosé? ¿sa makatuwid pò ba'y hindî akó isang manggagawàng maranñgal? Kailan ma'y dî pa akó nakakagawâ ñg masamâ kahì't kanino; kayâ't inyong patawarin kung masabi ko, na ang lagì kong mga nagagawâ'y ang lahat ñg aking inaakalàng makabubuti sa aking mga kapalad; kung gayo'y ¿anó ang ikahihiyâ sa akin ni Amá? Ginagawâ ko ang lahat na mga kaparaanáng aking ikapapanuto at ikatitiwasay, dinuduláng ko, kasama ñg aking mga kaadhikâ, ang ikalulunas ñg mga sakít ó kasamán na nagpapatañgis sa akin, sa inyo at sa lahat. Kayâ, ¿anó pa ang dahil, at akó'y naging sanhî ñg inyong mga pagpuná?

Hosé.—¡Ahahá! diyan kitá naiibigan. Natatantô kong labis na ikaw'y gumagawâ, na ikaw'y tumutulong sa iyong kapuwà, na ikaw'y isang batàng kapuripuri; ganyan din ang sabihan ñg lahat sa kabayanan. Ñgunì't sa kabilâ nitó, ang totoó'y kung makáilan ka na namang mápabilanggô; sinasabing lagì ka na lamang minamatyagán ñg mga pulés, at sukat nang makitang kapanabáy mo sa pag-

UST MUSEUM LIBRARY

lakad ang isang tao, upang ito'y maligalig...; marahil, ako ma'y nanganganib din sa mga sandalîng itó..., nguni't alangalang sa kitá'y ginigiliw, ay walâng kailangang tayo'y magpanayám. Kayâ, Horhe, pakingan mo sana ang payo ng isang matandâ; bayàan mong mamulítika ang mga ginoó na walâng mangagawâ, at ang isipin mo'y ang gumawâ ng ikapapagalíng. Sa ganitóng paraá'y mabubuhay ka ng tahimik at sa awà pa ng Diyos; kung hindî gayo'y mapapanganyayà patí ng iyong katawa't kaluluwá. Tandaán mo sana ang mga sinasabi ko sa iyo: na iyong lisanin ang mga masasamâ mong kasama, pagka't dati nang alám na ang mga itó'y siyang nakapagpaparoól sa mga binatà.

Horhe.—Dapat ninyong matantô na ang mga kasama ko'y pawâng mabubuting tao; ang mga isinusubong kanin nilá'y kasinghalagá ng mga luhà't pawis. ¿Bayàang silá'y pakaalipustaín ng mga ginoóng pinginoón na walâng pinapangarap kundî ang sipsipín patí ng káhulihulihang patak ng ating dugô, at pagkatapos ay tawagin tayong mga tulisán, kapag tayo'y nakátutol, at mabubuting tao pará ipabilangô, kapag tayo'y nagsikap ng kauntî sa ikagiginhawa at ikaliligtás sa kaniláng pangaalipin? Ang aking mga kasama at ako'y nangabilanggô ngâ, at siyang totoó; nguni't kami'y nangabilanggô, dahil sa kadakilàan ng aming layon. Maáaring kami'y mangápabilanggông mulî, at marahil, lalò pang mapangganib sa dati; nguni't dahil din sa ikagagalíng ng lahat, dahil din sa ikawawasak ng kabuk-

UST MUSEUM BENAVIDES LIBRARY

tután at ng̃ masahol na kaimbihán. At kayó, na nakapagpatulò na ng̃ pawis sa tanáng búhay at nakaranas na rin ng̃ gútom, kapag kayó'y hindî na makagawâ ó huminà na sa katandaán, marahil, walâ kayóng kapapatung̃uhan, kundî ang mamatáy sa isang ampunang-bahay. Hindî kayó nárarapat makipagútutang dilà sa mg̃a ginoó, ni sa pámahalaán, upang kabakahin ang̃ mg̃a nagsisikap sa ikatutubós ng̃ mg̃a marálitâ.

Hosé.—Anák ko, tunay ng̃â't nababatid ko rin na ang mundó'y patung̃o sa pagsamâ, at pasamâ ng̃ pasamâ; dátapuwâ't nasàing itó'y maayos, ay kaparis din ng̃ tuwirín ang lahat ng̃ mg̃a baluktot. Mabuti pa'y hayàan na siyang ganyan at manalang̃in na lamang sa Diyos, nang hindî tayo nagdadahop. Talagang kapagkaraka'y mayroong mayayaman at mahihirap, at tayong ipinang̃anak sa paggawâ, ay nararapat gumawâ at magkasiya na lamang sa biyayàng ipinagkakaloob sa atin ng Diyos; kung hindî gayón ang ating gágawín ay papanawan tayo ng̃ kapayapaán at dang̃ál.

Horhe.—¡Ang dang̃al na naman! Pagkatapos na tayo'y maagawan ng̃ mg̃a ginoó; pagkatapos na tayo'y mapilit pagawín na parang mg̃a hayop upang makakita lamang ng̃ isáng subòng kanin, samantaláng sila'y nabubuhay ng̃ walâng anó mang kagawâgawâ, sa gitnâ ng̃ kayamanan at pagsasayá, dahil sa ating mg̃a pinadadaloy na pawis, ay sakâ pa nilá nawiwikà, na pará tayo maging marang̃al na tao, ay kinakailang̃an, dî umanó, na tayo'y mátutong magbatá sa ating kalagayan, sila'y pa-

UST MIGUEL BENITEZ LIBRARY

kapasaníng walâng maliw, gaya ng̃ pagpapatabâ nila sa ating mg̃a likurán na walâ tayong kadaíngdaíng. At kung ating madilidili na tayo ma'y mg̃a tao rin, na kung sino ang gumawâ ó naglutò'y siyang nararapat kumain, tayo'y tinatawag ó pinang̃ang̃anláng mg̃a salarín, dinadalá tayo ng̃ mg̃a *guardia civil* sa bilangûan, at ipinahahatid tayo ng̃ mg̃a kura sa impiyerno.

Kayó, mang Hosé, na isang manggagawàng kailan ma'y hindî nakasipsip ng̃ dugô ng̃ inyong mg̃a kapuwâ, ay mangyaring makinig sa akin. Ang tunay na mg̃a salarín, mg̃a taong walâng dang̃al, ay yaóng mg̃a taong nabubuhay sa paghaharìharìan, yaóng mg̃a taong umaangkin sa lahat ng bagay na nalalaganapan ng̃ sikat ng̃ araw, at sa pamamagitan ng̃ paniniíl, ang baya'y naitulad sa isang kawan ng̃ mg̃a hayop na mapayapàng naáanitan ng̃ balahibo at napápatáy. ¿At ng̃ayo'y makikipiling kayó sa mg̃a ginoóng iyan upang kami'y kabakahin? ¿Hindî pa kayâ sukat na sila'y kampihán ng̃ Pámahalaán—sapagka't itó'y ginawâ ng̃ mg̃a ginoó at pará sa mg̃a ginoó rin, kayâ't dî maáarì na dî sila kampihán ng̃ Pámahalaán—kundî ang mangyari'y patí pa ng̃ tunay naming mg̃a kapatid, mg̃a kamanggagawà, mg̃a kamarálitâ, ay amin pang mang̃ákabaka, dahil sa pagaadhikâ naming lumayà at tumiwasay ang pamumuhay ng̃ lahat?

¡Ah! kung ang karukhaán, kung ang malabis na kamangmang̃án, kung ang kaugalìang minana sa tinalikdáng panahón ng̃ pangaalipin, ay dî makapagpapaliwanag nitong kasakitsakit na kabuhayan, ay maiituturing na ang walâng

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

dangal ni puri'y yaóng mga dukhâ na ginagawâng sandata ng mga mangaalipin sa sangkatauhan, at dî kaming isinasapanganib niyang karirít na tinapay at ng mithî sa paglayà, upang matuklasán ang ikagiginhawa ng lahat.

Hosé.—Oo, tunay ngâ na mabuti ang lahat ng iyan, ngunì't kapag dî nilakipan ng takot sa Diyos ay walâ ring mapapalâ. Hindî mo ako mapaniniwalà; narinig kong sinabi ng banál nating kura, na ikaw at sampû ng iyong mga kasama'y pawàng *escomulgado;* narinig kong sinabi ni ginoóng Antonio, na nagaral ng maraming karununggan at lagìng bumabasa ng mga páhayagan, na kayó'y mga ulol ó mga salarín, na ang tangì ninyong pinagpupunyagián ay ang lumamon at lumaklak daw lamang ng walâng kagawâgawâng anó man, at sa lugal na sikapin ninyo ang ikatitigháw ng mga manggagawà, ay walâ kayóng hináharap kundî hadlangán ang mga ginoó na siyang tunay na makaáayos ng mga súliranin, sa pamamagitan ng lalòng magaling na pamamaraan.

Horhe.—Kung ibig ninyo, mang Hosé, na tayo'y magkawatasan, ay bayàan natin sa kapayapaán ang Diyos at ang mga santó, pagka't inyo nang namamalas: Ang ngalan ng Diyos ay nagiging sangkalan ng mga dumadayà sa atin at ng mga nanglulupig sa kapuwà. Ang Harì raw ay pinagkalooban ng Diyos ng kapangyarihan upang makapagharì, ngunì't kapag ang nagbabaka na'y dalawang Harì, dahil sa isang lupaín, ang dalawa raw na ito'y kapuwà rin sinugò ng Diyos; at gayón ma'y kung sino sa kanila ang may maraming kawal at mabu-

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

buting sandata, ay siyang ginagawaran nğ Diyos nğ matuwid, siyang nakapananaíg. Ang mámumuhunan ay siyang lumulunod sa atin, at siyang kumakalakal sa lahat. Lahat ay nagsasalitâ nğ ukol sa Diyos, at nangagpapanggáp na mğa kinatawán ó kahalili nğ Diyos ang mğa kurang katóliko, mğa protestante, turko, at sa nğalan din nğ Diyos na lahat nangyayari ang mğa digmâan, kayâ't sa ganitó'y natutuklasán nilang lahat ang mabubuting paraán nğ pagpapaagos sa kanilang pátubigan. Sa pakinig, tila nğâ mandin ang Diyos ay siyang naggawad sa kanila nğ lahat nğ yaón, at siya ring nagparusa sa ating mğa dukhâ sa karukhaán at paggawâ. Sa kanila, ang paraiso'y dito sa lupà at sa kabilâng mundó pa; sa atin, ang impiyerno'y dito sa lupà, at ang paraiso'y doón pa sa kabilâng mundó, kung tayo'y kusàng napaáalipin..., at kung sakalìng may kálagyan pa tayo roón.

Bagay sa pananampalataya, mang Hosé, ay dî ko ibig manghimasok, pagka't malayà ang bawà't isa sa kanyang isipan. Nğunì't ang ganang aki'y dapat kong ipagtapat sa inyo, na dî ako naniniwalà sa mğa ibinabadyá nğ mğa kura tungkol sa Diyos at ibá pang mğa buhaybuhay nila, sapagka't silang nangagsasaad niya'y tantông nagsasakit lamang na tayo'y papaniwalàin, at sapagka't lubhâng marami ang mğa relihion, at ang lahat namang ito'y pawàng nangagpapanggap na nagbabadyá nğ katotohanan, subalì, ni sino man sa kanila'y dî nakapaglalantad nğ anó mang katunayan. Ako ma'y makalilikhâ rin nğ isang mundóng ma-

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

talinhagà, at pagkatapos ay isermón ko, na ang dî maniwalà sa aki'y magdurusa sa apóy ng walâng hanggan. Sa bagay na itó'y maipalálagay ninyo na akó'y isang balakyot; ngunì't kung akó'y kumuha ng isang batà at maiturò ko rito ang gayóng mga talinhagà, na walâ namang makapagpapaliwanag dito ng nalalaban, paglakí ng batàng iyan, ay paniniwalàan din ako, gaya ng paniniwalà ninyo ngayon sa mga among.

Sa kabuuán, kayó'y makapaniniwalà sa inyong minamaigi; ngunì't huwág na lamang ninyong mábanggit pa sa akin na ang Diyos ay siyang may kaibigán ng lahat, na kayó'y magbatá sa paggawâ at magtiís ng gútom; na ang inyong mga anák ay mangagsilakí ng mahihinà at masasaktín, dahil sa kakulangán sa pagkain at pagaalagà; na ang inyong mga anák na dalaga'y maging babayi balang araw ng makikisig nating mga panginoón; dahil sa kung magkakagayon ay inyong mawiwikà na ang Diyos palá'y hiduwâng magarugâ.

Sakalìng may Diyos, ay walâ namang nakatatarok ng kanyang mga lihim. Kayâ, pagisipan at pagaralan ngâ natin ang ikatitiwasay ng lahat sa mundóng ito; sapagka't kung sa kabilâng mundó'y may isang Diyos ngâng dakilà, ay tayo'y mapapaanyô rin doóng mahinusay, kung ang nangagawâ natin dito'y pawàng nababatay sa kabanalan, kung hindî tayo nagpahirap ó kung hindî natin binayàang makapagpahirap ang ibá sa mga tao, na ang mga ito, sangayon sa santóng dásalan ay pawàng

UST MUSEUM LIBRARY

mg̃a anák ng̃ Diyos, at pawàng mg̃a kapatid din nating lahat.

Bukod sa rito, maniwalà kayó sa akin: kung ng̃ayó'y isang mahirap kayó na pinapagdurusa ng̃ Diyos, at búkas ó makalawá'y makátuklas kayó ng̃ maraming pamimilak, kahì't sa pamamagitan ng̃ anó mang marurumíng paraán, ay matatagpuán din ninyó ang matuwid upang huwág nang gumawâ, magpapasiál na lamang sa ibabaw ng̃ mg̃a magagaràng sasakyán, mamasláng sa mg̃a magbubukíd, at umaglahì sa puri ng̃ mg̃a dukhâng binibini..., at kayó'y tutulutan din ng̃ Diyos na magawâ ang lahat ng̃ iyan, gaya ng̃ pagpapabayà sa ating mg̃a pang̃inoón.

Hosé.—¡Sa ng̃alan ni Kristo! Sapól nang makapagaral kang bumasa't sumulat, at nang makapagparoó't parito ka sa siyudad, ang pananalitâ mo'y nagkahugis panglaban na sa mg̃a abogado. At ang totoó'y nabanggit mo ang mg̃a bagaybagay na mahahalagá pará sa akin. Akalàin mong: si Rosina ko'y isang babayi na ng̃ayon, pagka't nakatagpô naman ng̃ isang binatà na sa kanya'y ninirog; ng̃uni't gaya rin ng̃ dati mong pagkatalos, kami'y mahihirap. Nang̃ang̃ailang̃an kaming bumili ng̃ mg̃a kasangkapang gamit ng̃ tao sa pagtulog, ng̃ kauntîng pananamít at sakâ ng̃ kauntîng pamimilak, upang ang aking manugang ay maipagbukás ng̃ isang maliít na págawàan ukol sa magsususî, pagka't kung mangyayari'y malisan na sanang biglâ ang naturang pang̃inoón na sa kanya'y umiimbí, at nang sa hinaharap ay makatikim siya rito ng̃ kauntîng pakinabang

UST MUSEUM DE LA SALLE LIBRARY

pará sa kanyang mg̃a ának. Nğunì't ni siya ni ako, ay walâng salapî, ni marami, ni kauntî. Ako'y mapauutang nğ aking panğinoón, at sakâ ko siyá pagbayaran nğ sa untîuntî. Datapuwâ't ¿madalumat mo? Nang ako'y makipagusap na ukol dito, sa aking panğinoón, ako'y tinugón nitó, na iyan, anya'y, isang kawanggawâ na tinutungkol nğ kaniyang anák; at gayón nğâ, ito'y naparoón sa amin, at gayón na lamang ang pagkabighanì niya kay Rosina nang ito'y makita; bago nagpalalô, na dî umanó'y mayroon nğâ siyang mg̃a kasangkapang nalalaán pará sa kanino mang nanğanğailanğan; kayâ, kung si Rosina raw sana'y maáarìng makapagsadyâ sa kaniyang bahay... ¡At sakâ po nalarawan sa kaniyang mg̃a matá ang mg̃a sinimpáng kauntî ko na tulóy ipagdilím nğ matá at ikapanğanib..! ¡Oh! kung si Rosina ko'y... ¡Bah! Bayàan na nğa natin ang mg̃a kabalbaláng iyan...

Akó'y matandâ na at natatalós ko na ang mundóng ito ay walâng puri. Dátapuwâ't ito'y hindî magagamit na katuwiran upang tayo'y maging kuhilâ naman... Kayâ't ang sabihin mo sa aki'y ¿tunay nğâ ba, ó hindî na inaadhikâ ninyong kunin ang mg̃a kayamanan ó pagaarì sa mg̃a nagtatamasa nğayong íilan?

Horhe.—¡Kay tapang! iyan ang ibig kong itanong ninyo. Kapag ibig ninyong makabatid nğ anó mang bagay ukol sa suliranin nğ mg̃a dukhâ ay huwág kayóng magtatanong sa mg̃a ginoó, at ililigaw kayó sa katotohanan, pagka't walâng sisirà sa kanila ring sarisarili. Kung ibig ninyong matantô kung anó ang

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

linalayon ng mga sosialista, ay itanong ninyo sa mga kasama ko, ó sa akin; nguni't huwág magkakamalîng magtanong sa ating kura, ó kay ginoóng Antonio. Mahanga'y kung makakausap kayó ng ating kura, ukol sa bagay na ito, ay itanong ninyo sa kaniya, kung bakit kahi't kayó'y gumagawâ ay masamâ rin ang inyong kinakain, at siyang walâng ginagawâ sa araw-araw, maliban sa buklatbuklatin ang kaniyang dásalan, ay kumakain siya ng masasarap na ulam at ng mga matatabâng inahing manok, sa piling ng kaniyang mga pamangkin. Itanong ninyo kung bakit siya'y lagîng kaututang dilà ng mga ginoó, at kung kayâ lamang makipagkita dito sa atin ay kung kailan lamang mayroong hinihingî. Itanong ninyo sa kaniya, kung bakit lagîng ibinibigay ang matuwid sa mga ginoó at sa mga may kapangyarihan, at bakit sa lugal na agawin nila ang tinapay sa inyong bibig—na anila'y alang-alang sa kaluluwa ng mga patáy—ay hindî sila magpatulò ng pawis upang makatulong sa mga buháy at nang hindî nabubuhay sa pawis at pagod ng iba. Tungkol naman kay ginoóng Antonio, iyang binatàng mabulas, na nagaral at ngayo'y nagaaksayá lamang ng panahon sa mga ínuman ng kapé at sa pakikipagdaldalan sa Ayuntamiento, ay sabihin ninyo na mahanga'y tinatapos na niya ang pagbubulakbol, at nang mapagukulan naman ng kauntîng panahon ang pagaaral ng kung anó ang paggawâ at karukhaán, sa lugal ng pagaabalá niya sa ating pamumuhay.

Hosé.—Sa bagay na iya'y mayroon kang

UST MAGDALO DE PAPA LIBRARY

matuwid; nguni't pagbalikan natin ang itinatanong ko sa iyo: ¿tunay bagá na inaadhikâ ninyong agawin ang mga pagaarì sa íilang mayayaman?

Horhe.—Hindî pò; hindî namin adhikâ ang umagaw ng anó man; dátapuwâ't ibig naming kunin ang mga pagaarì sa mga ginoó, ang mga kayamanan sa mga nagtatamasa, upang iukol sa kapakinabangán ng lahat. Pag nagkagayon, walâng kukunin ang bayan sa kanino man, kundî ang lahat ng arì'y mapapasa lahat.

Hosé.—¿Bakit naman? Sa makatuwid bagá'y ating lahat ang mga pagaarì ng mga ginoó?

Horhe.—Siya pòng totoó; mga pagaarì natin at sa lahat. ¿Sino ang nagbigay sa kanila ng mga pagaaring yaón? ¿Anóng kanilang matuwid na ariin at ankinín pa hangga ngayon ang naturang mga pagaarì?

Hosé.—Sapagka't nangamana sa kanilang mga ninunò.

Horhe.—¿At sino ang nagbigay sa kanilang mga ninunò ng mga pagaaring iyan na kanilang tinatamasa? ¡At sa paano! Inangkín ng ilang mga malalakas at lalòng mapapalad ang lahat ng bagay, sakâ pinagawâng pilit ang ibang tao pará sa kanilang ikabubusog; at hindî nagkasiyang mabúhay sa pagsasamahán, nanglupig at hanggang nahulog sa karukhaán ang malaking bahagi ng kanilang mga kapanahón, iniwan sa mga anák at sa anák ng kanilang mga anák ang mga pagaarì't kayamanan na kanilang inankín, pinapagdusa ang katauhan ngayon na maging alipin ng kanilang mga

UST MISUL BERNARDO LIBRARY

inapó; na ang mgã ito'y pawàng nangãnghinà naman sa katamaran at sa bala nang maibigang gawín, ngã walâng kabalibalino sa iba, maliban sa kanilang sarili, at ngãyo'y ibig pa manding umastâ, sa pamamagitan ngã lakas, ngã gaya rin ngã ginawâ ngã kanilang mgã ninunò, na kapag nagkataó'y walâng salang ipanglulumó natin... ¿Ito kaya'y wastô sa palagay ninyo?

Hosé.—Kung tayo'y inagawan sa pamagitan ngã lakas, ay hindî. Subalì, sinasabi ngã mgã ginoó, na ang mgã yaman nila'y pawàng bungã ngã kanilang pawis; kayâ't sa palagay ko'y hindî nararapat namang kunin sa isa ang bungã ngã pinagpaguran nito.

Horhe.—¡Na naman! Ang lahat ngã hindî gumagawâ't ni kailan ma'y nakágawâ't kung sumabi'y lagì na lamang sa ngãlan ngã paggawâ.

Sabihin ngãâ ninyo sa akin, kung paanong pagsibol at kung sino ang lumaláng ngã lupà, ngã mgã metal, ngã úling na bató at iba pang ganganitó. Maging Diyos ó maging kalikasán man ang lumikhâ ngã mgã ito, ang totoó'y kinamulatan na natin dito sa mundó ang lahat ngã iyan; kayâ't nararapat din namang pakinabangãan ngã lahat. ¿Anong inyong masasabi, sakalìng maging pagaarì nila ang hangãin at ito'y mapasakanila na, walâng mátira sa atin, kundî kauntîng simoy na lamang, at kahì't ngã lalò pang masasal, sakâ pabayaran sa atin ngã atin ding mgã pagod at pawis? Subalì, ang kaibhán lamang ngã lupà sa hangãin, ay ang pagkakatuklas ngã paraán upang yao'y maankin ó masarili at mapagbahabahagi nila,

UST MIGUEL DE BELVIDES LIBRARY

samantala ang hangĩ'y hindî; ngunì't pagnagkataóng sila'y nakatuklas ng paraán, ay sapilitang gagawin din nila sa hangĩn kung anó ang kanilang mga ginawâ sa lupà.

Hosé.—Siyang totoó, sa ganang aki'y iyan ang ganap na matuwid; ang lupà at lahat ng mga bagaybagay na dî ginawâ nino man, ay nauukol pará sa lahat... Ngunì't sa isang dako, hindî naman lahatlahat ay yarìngyarì na nilang nakuha.

Horhe.—Tunay; totoóng marami na ang nagawâ ng tao, at dito'y maisususog pa natin na ang lupànglupà na'y hindî magkakahalagá ng gaano kung hindî nagawâ ang pagtibag ng mga bundukin at ito'y napagpagalan. Kung gayon, sa daán nang katuwira'y dapat maukol sa mga nagsipagpagal. Dátapuwâ't ang sagutin ninyo sa aki'y kung anong himalâ't nasa kamay ngayon ang mga iyan ng mga nagkakamot lamang ng tiyan, na, ni sa tanang búhay nila'y walâng masabi na nagawâng anó man?

Hosé.—Sinasabi ng mga ginoó na ang kanilang mga ninunò raw ay namuhunan ng pagal at pagiimpok.

Horhe.—Sa katuwirang iya'y tila marikit pang sabihin na natuto ang kanilang mga ninunòng magpagawâ ng walâng bayad, na gaya rin ng inaasal nila ngayon. Maliwanag na itinuturò ng Kasaysayan na ang mga kapalagayán sa mga manggagawà'y talagang kaimbíimbí, walâng pagbabago, gaya rin ng sa ngayon, na ang taong dî kumakatás sa pawis ng kaniyang kapuwà, ay hindî lamang dî nakapagtitipid sa pamumuhay niya, kundî, ni maku-

UST MUSEUM LIBRARY DIGITIZED

hang makapagtakip sa kaniyang gútom at pangangailanga'y, dî pa mangyari.

Unawàin ninyo ang mga halimbawàng ating namamalas; lahat ng ibinubunga ng walâng tigil na pagpupunyagî ng mga manggagawà'y tignan, kundî nahuhulog sa mga kamay ng mga panginoón na walâng ginagawâ, liban sa maturang magtanód lamang.

Ipalagay nating nakabili ngayon, sa kauntîng salapî ang isang tuso, ng isang lupaíng malawak at masukal; nagpautos ng mga taong sukat makahawan at makapagaalagà sa naturang lupà, at salamat kung ang mga taong ito'y mabigyan ng katamtamang ipagpapawîng gútom, samantalang siya'y papasiálpasiál sa siyudad. Pagkaraán ng ilang taón, ang naturang basal na lupà'y naging isang hálamanán at sa ganito'y umaani ng makasangdaáng higit sa pinuhunan. Ang mga anák ng may arì, na magmamana ng yamang ito, ay mangangalandakan, na yao'y kanilang tinatamasa, alang sa pawis na iginugol ng kanilang amá, at ang mga anák niyong tunay na gumawâ at nagtiís maghawan, nagtanim sa nasabing lupà, ay magpapatuloy pa ring walâng sala sa paggawâ at pagtitiís. Sa bagay na ito, ¿ano ang inyong masasabi?

Hosé.—Ah... kung tunay ang wikà mo, na nangyari sa mundó ang halimbawàng namamalas ngayon, ay walâ akong masasabi kundî: maliwanag na walâng yamang nararapat maukol sa mga nagmamay-arî.

Horhe.—Daragdagan ko pa. Sa sandalîng ito'y ibig kong magpalagay naman ng kahi't

UST LIGUE DE BENEVOLENCE LIBRARY

anong bagay na makakasangayon sa mga ginoó. Ipalagay natin na ang mga may-arì (propietario) ay pawàng anák ng mga taong masisipag at maimpukin, at ang mga manggagawà'y pawàng anák naman ng mga tamad at walâng tuós maggugol. Marahil ay malabis na ang sinabi ko, nguni't hindî kailangan; at ang magkagayon man, ay ¿maipalalagay na kayâng wastô at maayos ang pagsasamahan ngayon ng mga tao? Kung kayó'y gumagawâ at ako'y nagbubulakbol, nararapat akong papagdusahin sa aking katamaran; nguni't ang dî nararapat, ang aking mga anák na mangyayaring lumabas na masisipag na manggagawà, ay magpakamatay pa sa kapagalan at mamatay sa gutom, upang buhayin ó bigyang búhay lamang ang inyong mga anák sa kasaganàan at pagliliwaliw.

Hosé.—Iya'y mga bagay na dî ko maka tuwiranan sa iyo; subalì'y na sa mga ginoó rin ang madlâng yama't pagaarì, kayâ't sa malao't madalî'y nararapat din nating pasalamatan sila, sapagka't kung hindî sa kanila'y hindî tayo mabubuhay.

Horhe.—Oo pò; na sa kanila ngang kamáy ang madlâng yama't pagaarì, sapagka't ang mga ito'y pawà nilang natamó sa pamamagitan ng panggagahis, at naragdagan sa pamamagitan naman ng pagnanakaw nila sa bunga ng pawis ng mga mahihirap. Nguni't sa ganitó ring paraán maiiwan nilá ang lahat ng iyan.

Hanga ngayon, ang mga tao sa sangdaigdigan, ay walâng tahán ng pakikidigmâ sa

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

kanilang kapuwà tao, pinagsikapan nğ mğa ginoó na matuklasan kung páano ang pagagaw nğ tinapay sa bibig nğ may bibig, at sakâ ginawâ nğ bawà't isa ang lahat nğ paraáng magagawâ upanding ang kanilang kapuwà'y maging alipin nila na parang hayop. Dátapuwâ't panahon na nğayon upang mawakasán ang lahat nğ iyan. Walâ tayong napapalâ sa digmâan kundî bagkus nasasadlak ang katauhan sa kaimbihán, pagkabusabos, pagkakasala, at pagkakaroon nğ mğa mahahalay na babayi at iba pang mğa pagkasawîng pinamumuhunanan nğ dugô na tinatawag na mğa digmâa't paghihimagsik. Subalì, kung sa lugal nang digmâa'y papagtibayin nata ang tinatawag na pagmamahalan at pagdaramayán nğ bawà't tao sa kapuwà tao, ay walâng pagsala na dî daglîng mapaparam ang kasamán, mawawalâ na ang mğa tanğìtanğì't pagbubukodbukod—samantalá ang isa'y nananaganà, ang iba nama'y nananalat—at ang mangyayari'y pakakahanğarin nğ bawà't isa ang ikapapagaling nğ lahat.

Labis kong natatalos na kinagawián na nğâ nğ mğa mayayaman ang magutós at mabuhay nğ walâng kagawâgawâ, at kapag ang sulirani'y nauukol sa ikapagbabagong búhay nğ tao ay totoóng maiilap ang kanilang mğa katawan. Matiyagan natin ang sinasabi nila. Kung ang kanilang ipakikilala, kahì't sa mabuting paraán ó pagtakot, ay isang payo, na ang higantihan at pagtataasan nğ urì'y hindî nararapat magharì sa mğa tao at ang lahat ay nararapat gumawâ, ay napakainam; nğunì't kung

UST MUSEUM LIBRARY

hindî ganito, kundî bagkus ang nasà'y ipagpatuloy pa ngâ ang pananandat nila sa bunga ng panggagahis at pagnanakaw ng kanilang mga ninunò, ay ¡laló̀ng napakainam at madalî pang lutasín! Sa lakas nila kinamkam ang lahat ng yama't pagaarì, ay sa lakas din natin makukuha sa kanila ang lahat ng ito. Kapag ang mga mahihirap ay nagkakaisa, sila ang napakalakas sa lahat.

Hosé.—Subalì, kung walâ nang mayayamang ginoó ¿sa paano tayo mabubuhay? ¿Sino ang magbibigay sa atin ng mga gagawín?

Horhe.—¡Waríng balintunà! ¿Sa páano? Sa arawaraw, kíta nang dalawa ninyong mga matá, na kayóng lahat ang nagaararo, kayó ang nagtatanim, gumagapas, naghihimay at nagdadalá ng bigas sa mga magbibigas; kayó ang gumagawâ ng alak, ng langis, ng keso, at sakâ ngayo'y ¿inyo pang naitatanong kung sa páano tayo mabubuhay kung walâng mga mayayamang ginoó? Ang itanong pa ninyong mabuti'y kung sa páano sila mabubuhay, kung walâ tayong mga tungak na manggagawà sa bukid at sa kabayanan, na sa kanila'y bumubuhay, bumibihis at... nagaalagà ng mga anák na dalaga upang mapagaliwán nila.

Kanikaniná lamang ay ibig ninyong magpasalamat sa kanila, pagka't aniyo'y sila ang nagbibigay sa inyo ng pagkabuhay. ¿Dî baga ninyo alam na sila ang nagpapasasà sa bunga ng inyong pagod at ang bawà't tinapay na kanilang nginangalot ay inaagaw lamang nila sa inyong mga anák? ¿Na ang bawà't paghahandog ó alay sa kanilang mga sinisintang

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

babayi'y katimbang nğ ating kasalatán, gútom, ginaw, at nğ pagkalugmok sa kahalayan nğ ating mğa babayi?

¿Anóng nagagawâ nğ mğa ginoó? Walâ. Sapagka't lahat nğ kanilang tinatamasa ay pawàng nagbuhat lamang sa pawis nğ mğa manggagawà.

Subukin ninyong mawalâ búkas ang mğa magbubukid, walâng makagawâ sa lupà, at kundî, sila unauna ang mamamatay; kapag nawalâ ang mğa sapatero, ay walâng gagawâ nğ mğa sapatos; kapag nawalâ ang mğa anluwagi, ay walâng gagawâ nğ mğa bahay, at kapag ganyan nğ ganyan ang mangyayari sa bawà't balanğay ó hanay nğ hanapbuhay nğ mğa anák-pawis, ay mapipigil na walâng sala ang pagyarì ó paggawâ nğ bawà't bagay, at sa ganito, ang lahat nğ tao'y maáantala at mananalat sa kanilang mğa kailanğanín.

Nğunì't ¿anóng inyong ipaghihirap, sakalìng manğalipol ang mğa ginoó? Para ring nanğalipol ang mğa bálang.

Hosé.—Oo, nğâ't totoóng maliwanag iyan; tayo ang gumagawâ nğ lahat; nğunì't ¿páano ang pagtatanim ko nğ halaman, kung walâ akong lupà, ni hayop, ni mğa binhî? Sinasabi ko sa iyo na walâ tayong magagawâ. Sa kagipita'y pilit pasusupil din tayo sa kapangyarihan nğ mğa panğinoón.

Horhe.—Nğunì't tayo pò kayâ'y nagkakawatasan, mang Hosé, ó hindî? Tila ang bagay na iya'y naiulat ko na kanina; talagang huhubarán natin ang mğa panğinoón nğ lahat nğ kailanğan sa paggawâ't pamumuhay, na

709
UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY
U. S. T. LIBRARY

gaya nğ lupà, mğa kasangkapan, mğa binhî't iba pang bagay.

Labis kong nababatid na samantalá ang lupà't mğa kasangkapan sa paggawâ'y nasa sa kamay nğ mğa panğinoón, ang mğa manggagawà'y lagìng masusupil at dî makatitighaw sa pananalat, kundî bagkus lalòng mababaón sa pagkaalipin. Kayâ nğâ't italâ ninyong mabuti sa alaala, na ang kaunaunahan nating gagawing paraán, ay ang alisan nğ mğa yama't pagaarì ang mğa ginoó, at kapag dî gayon, ay dî maáayos ang sangkatauhan.

Hosé.—May matuwid ka; iyan nğa'y naiulat mo na sa akin. Dátapuwâ't ¿páano naman ang ibig mo? Ang mğa bagay na iya'y bagongbago sa akin, at dî ko mapaghulòhulò. Ako'y paliwanagan mo pa kung páano ang ibig ninyo sa pagaayos. Ang mğa yama'y ating sasamsamin sa mğa ginoó, nğayo'y ¿páanong ating gagawin diyan? ¿hindî ba natin pagbabahagibahaginin ang nauukol sa bawà't isa?

Horhe.—Hindî pò; dapat pa nğa ninyong mabatid, na sakalìng may maringan kayóng magsalitâ na ang aming linalayo'y ang pakikibahagi, na ang ibig nami'y makihatì sa yaman nğ sa gayo't ganitong paraán, ay asahan ninyo na ang taong yaón na inyong kinaringan, ay isang taong mangmang ó isang matakaw.

Hosé.—Kung gayo'y ¿páano ang ating gagawin? Walâ akong nawawatasan diyan.

Horhe.—Walâ pò namang kahirapang watasin; ang adhikâ po nami'y iukol pará sa lahat ang lahat nğ yaman at pagaarì.

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

Sa ganitong simulàin kami nagsimulâ: na ang lahat ay nararapat gumawâ at ang lahat ay nararapat guminhawa. Sa mundó'y hindî mabubuhay ang tao, kung walâng gagawâ ó kikilos; kayâ, sakalì't ang isang tuso'y nagpapalaki lamang nğ tiyan, ay sapagka't nabubuhay naman sa pawis nğ iba, at sa ganitong pangyayari'y totoóng masamâ at makasasamâ pa. Dapat unawàin, na ang sinambit kong *lahat ay nararapat gumawa*, ay nauukol lamang doón sa malalakas at makagagawâ.

Ang mğa lumpó, mğa mahihinà, mğa matatandâ, ay nararapat pakanin ó bigyang búhay nğ katauhan, pagka't isang kawanggawâ ó gawâng pagpapakatao ang mahabag at huwág batahín sa hirap ang isang tao nğ kapuwà tao; at sakâ ang lahat ay magsisitandâ, magsisihinà ó maáaring maging salantâ rin balang araw, na kung páano ang mangyayari sa atin ay gayon din ang sa ating mğa anák.

Kayâ, kung inyong mapaglilimìlimì, ay maliwanag ninyong mababatid na ang lahat nğ kayamanan, ó ang lahat nğ bagay na kagamitan nğ tao, ay nahahatì sa dalawang bahagi. Ang isang bahagi'y iyang nauukol sa mğa lupà, mğa mákina at iba pang mğa kagamitan sa paggawâ, gaya nğ bakal, nğ kahoy, nğ mğa bató, nğ mğa sasakyan atb.; ang lahat nğâng ito'y totoóng kailangan sa paggawâ at dapat maukol pará sa kalahatan, upang magamit na gaya nğ mğa kasangkapan ó bagay sa paggawâ. Tungkol sa kung páano ang mainam na paraán sa paggawâ, ay sakâ natin malalaman. Nğunì't ang magaling ay gumawâ

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

sa pamamagitan nğ tulongtulong, pagka't sa ganito'y kakauntî ang pagal at marami pa ang magagawâ; halos ay totohanan nang maitutu-ring na ang ganitong paraán sa paggawâ'y maiibigan sa boong mundó, palibhasà'y ang pagiisa nğ isang tao sa paggawâ ó ang pag kakatiwalagan nğ mğa manggagawà'y naka-paguudyok tuloy na katakutan nila ang tulong na maibibigay nğ isang mákina, na nakaba-bawas nğ pagod sa kaparaanáng magaán at kawiliwili; at sakâ, palibhasà, kapag walâ nang pagbabaka sa pamumuhay ang mğa tao, sa makatuwid bagá, gaya nğ mğa aso't pusà, ang mğa tao'y lubhâ nğâng magagalak sa sina-pupunan nğ pagkakaisa at sa pagpapalaganap nğ mğa paggawâng tulongtulong. Walâng taong dî naghahanğad nğ kagaanan sa paggawâ, kahi't na ibigin niya ang gawâng pamumukuran, ka-hi't saáng lugal at sa páano mang paraán. Ang pinakabuod nito'y walâ nang mabubuhay sa katamaran upang umalipin sa iba, pagka't ito'y hindî na mangyayari, sa dahilang kapag natatantô rin lamang nğ bawà't isa ang kani-lang matuwid sa paggawâ, sino ma'y dî na mahahalinang pabusabos pa.

Ang ikalawang bahagi'y nauukol sa mğa bagay na tiyak at kagamitan nğ tao, gaya nğ pagkain, pananamit at pamamahay. Ang lahat nğ mğa bagay na ito'y nararapat sanang mápatunğo agadagad sa kalahatan at mapag hatihatì nğ sa katamtaman, hangang sa bagong pagaani at hangang sa ang mğa pagawàa'y makagawâ nğ mğa bagong yarì. Ang lahat nğ mğa bagay na ito na mangyayari, pagkatapos

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

nğ himagsikan, kapag walâ nang nátirang mğa tamad na panğinoón, na nabubuhay sa pagod nğ mğa manggagawàng dayukdok sa gútom, ay babahaginin, susog sa kaibigán nğ mğa manggagawà sa bawà't bayan. Kung hanğad nğ mğa ito na gumawâ sa pamamagitan nğ tulongtulong at ang mğa magagawâ'y maukol din pará sa lahat, ay laló̀ng mabuti: sa makatuwid, ay pagsisikapang mataya ang lahat nğ magagawâ, upanding masagutan ang kailanğanín nğ lahat, gayon din nğ sa mğa paggamit ó panğanğailanğan, upanding makabuhay nğ ganap sa lahat ang madlâng mayayarì.

Kung dilì kayâ'y isaalangalang naman ang mğa sukat magawâ nğ bawà't isa, upanding mabilang ang kabuuán nğ bagay at halagá nğ nagawâ nila. Ito'y isang pagtayang napakaselan; kayâ't maituturing tuloy na hindî sukat mangyari; dátapuwâ't ang ibig sabihin nito, kapag nakita na ang kapinsalàan sa pagbaba hagi sa mğa kaniyahan, ay pakakaibigin nang maluwag sa loob ang adhikâng pará sa lahat.

Alin mang paraán ang ibigin, ay totoóng ayos na ang mğa unang bagay na kailanğanín nğ tao, gaya nğ tinapay, nğ mğa bahay, tubig, atb., ay mápasakamay nğ lahat, upang maging malayà sa bilang nğ magagawâ ang lahat nğ tao. Sa ano't páano man ang magalinğíng pagaayos, ang mğa pagmamanahá'y hindî na mapaíiral, sapagka't hindî wastô na sa pagsilang nğ isang tao'y mamulat sa kasaganàan, at ang iba nama'y sa gútom at sákit; na ang isa'y ipanğanak sa kayamanan, at ang iba nama'y sa karalitaán, at ang kasakdala'y pairalin ang

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

pakanâ. na ang bawà't isa'y makapangyariha't may-arì nğ lahat nğ kaniyang pinagpagalan, na, sa makatuwid, ay mangyayaring makapagtipid sa kaniyang sarili, subalì, pagkamatay niya, ang lahat niyang tinipid ay nararapat ding maukol pará sa lahat.

Ang lahat nğ batà'y nararapat papagaralin at paturùan, sa pamamagitan nğ gugol nğ lahat, upanding mahikap ang ikalalagô nğ katalinuhan at kakayahán nğ mğa itó. Kapag nawalâ ang bagay na ito'y walâ ring katarunğan at pagpapantaypantay; walâng salang dî malalabag ang simulàin nğ katuwiran nğ bawà't isa sa mğa kasangkapan nğ paggawâ; pagka't ang pagkatuto, ang lakas nğ katawa't paguugalì, ay pawàng kasangkapan nğâ nğ paggawâ, at ang *ibigay lamang sa lahat ang lupa at mga mákina*, ay bagay na dî sapat, kundî rin lamang mapagsisikapan na ang lahat ay mápaanyô sa isang kal gayang sukat nang makapanğasiwà sa naturang mğa lupà, mákina atb.

Tungkol sa mğa babayi'y hindî ko ibig magsalitâ, sapagka't sa ganang amin, ang babayi'y nararapat ding mápapantay sa mğa lalaki; at kapag ang nananalaytay sa aming mğa dilà'y ang salitâng tao, ang pakahulugan nami'y isang katawang tao, at dî na tinitingnan kung ano pa ang kaniyang pagkatao.

Hosé.—Gayon ma'y mayroon ding isang bagay. Kunin sa mğa ginoó ang mğa pagaarì na kanilang ninakaw at ginagá sa kawawàng mğa tao, ay magaling; dátapuwâ't kung ang isang ginoó, sa pamamagitan nğ kaniyang sikap at pagiimpok, ay nangyaring nakapagtipon nğ

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

salapî, bago nakabilí nğ isang lupaín ó kayâ nakapagbukas nğ isang tindahan, ¿sa páanong pagmamatuwid ninyo makukuha ang mğa bagay na iyan, mğa bagay na bunğang tunay nğ kaniyang pawis?

Horhe.—Ang bagay na ito'y totoóng napakaselan, sapagka't kung sa sariling batak nğ butó, sa bunğang sarili nğ pawis, samantalang ganyan na ang pagsakal sa atin nğ mğa mamumuhunan at nğ pámahalaán, ay dî makapagtitipid ó makapagiimpok ang sino man; katunaya'y marahil ang sarili na rin ninyong kalagayan: na kung ilan pûng taón na kayóng walâng humpay sa paghahanap-buhay ay ganyan at ganyan din ang inyong anyô, dukhâ at dukhâ rin, kaparis din nğ dati. At sakâ, nasabi ko na ngâ sa inyo na ang lahat nğ tao'y may karapatan sa mğa pinakapanğulong bagay sa pamumuhay, gayon din sa mğa kasangkapang kailanğan natin sa paggawâ; kayâ't kung ang isang tao'y may isang lupaín, samantalang ito nama'y pinanğanğasiwàan at ginagawán nğ sarili niyang mğa bisig ay lubos siyang makapagtitipid, at makapaggagawad sa kaniya nğ mğa kailanğanín gaya nğ mğa *guano* at iba pang mangyayaring pakinabanğan sa lupà. Totoó nğâng kailanğan na ang lahat nğ magagawâ ó bunğang pawis nğ mğa tao'y maukol pará sa lahat; dátapuwâ't upang maganap ang bagay na ito'y walâ nang kailanğang pilitin pa ang sino man, sapagka't *ang tunay na ring adhika sa ikatutubos* ang siyang makapaguudyok sa mğa tao nğ gáwàing panglahat. Sa pamamag-

UST LIGUE DE BINAYLES LIBRARY

itan nğ mğa pagaarì't paggawâng panglahat ay lubhâng mapapaayos tayo kay sa gumawâ nğ magisa, lalò na't kung isasaalangalang natin ang naibibigay na tulong nğ mğa bagong tuklas na mákina, ay lumalabas na ang mğa paggawâng pagiisa ó pamumukuran ay lubhâng napakahirap at walâng saysay.

Hosé.—¡Ah! ¡Ang mğa mákina! ¡Kung mangyayari'y dapat pa ngang pagsunugín! Ang mğa mákina ay siyang sumasalot sa mğa bisig at siyang umaagaw sa mğa gagawín nğ mğa dukhâ. Dito lamang sa kabukiran ay mangyayari nang makaasa. Bawà't pagdatal nğ isang mákina, ay isang pagbabawas na sa aming mğa kíta, isang malaking pagbabawas na rin sa bilang naming mğa magsasaká, at ang masawî ritong mangabawas, ay walâng salang dî patutungo na lamang sa pagkamatay nğ gútom sa ibang lupalop. Sa siyudad ay lalò pang masahol, marahil. Subalì, kung walâ iyang mğa mákina, walâng salang dî mangangailangan nğ maraming bisig ang mğa ginoó, at sa ganito'y may malaking kagaanán ang ating pamumuhay.

Horhe.—May matuwid kayó, mang Hosé, sa inyong pananalig na ang mğa makina'y isa sa mğa sanhî nğ kaimbihán at pagkamahal nğ mğa gagawín; dátapuwâ't ito'y nangyayari, sa dahilang ang mğa mákina'y nasa sa kamay pa nğ mğa ginoó. Kung ang mğa mákina'y mápasakamay na nğ mğa manggagawà, ay iba naman ang mangyayari: ang mğa mákina ay siyang pinakamalaking bagay na makapagpapaginhawa sa katauhan. Para na nin-

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

yong nakita, ang mg̃a mákina'y pipihit ó makayayarì nḡ napakabilís pará sa ating lahat. Sa pamamagitan nḡ mg̃a mákina, ang tao'y hindî na manḡanḡailanḡang gumawâ pa nḡ maraming oras upang matugunán ang kaniyang mg̃a kailanḡanín, at dî na siya masisikil sa mg̃a gawâng mabibigat na lubhâng nakauubos nḡ katutubòng lakas nḡ tao. Kung ang mg̃a mákina'y magamit sa lahat nḡ pagawàan at pawàng manḡahulog sa kamay nḡ lahat, ay maaluwán nating magagampanan sa kauntîng oras lamang nḡ paggawâ, mabilís, malinis at kaayaaya ang lahat nḡ kailanḡanín nḡ tao, at ang lahat nḡ tao ó ang bawà't manggagawà'y magkakapanahong magaral, magpaunlad nḡ pakikikapuwà, sa isang salita'y mabubuhay at lalasap nḡ lahat nḡ bagay na natutuklasan nḡ dunong at nḡ kabihasnan. Kayâ, nḡâ, unawàin ninyong mabuti, na hindî nararapat at dî kailanḡang iwasak ang mg̃a mákina, kundî ang marikit ay arìin natin ang mg̃a ito. At sakâ, huwag ninyong makaligtaán: ipagtatanggol nḡ mg̃a ginoó ang kanilang mg̃a mákina, ó sa lalòng maliwanag na salitâ, talagang ang mg̃a ginoó'y magtatanggol sa kanilang mg̃a mákina laban sa sino mang may hanḡad na lumansag, gaya nḡ magagawâ nila sa bawà't magnasàng kumuha nḡ mg̃a yaón; sa makatuwid ay gayon din ang mangyayari. Kayâ't maituturing na isang kabanḡawán ang paglansag sa lugal na kunin ang mg̃a mákina. ¿Mapagpapahamakan ba ninyo kayâng patayin ang mg̃a pananím at iwasak ang mg̃a bahay, na kung sa lugal nito'y makaiisip tayo nḡ lalòng magaling

USI MAGSUDEBUNAN LIBRARY

na paraáng ipagiging sa lahat? Marahil ay hindî. Kayâ, gayon din naman ang nararapat asalin sa mgã mákina, sapagka't kung ang mgã mákina, sa kamay nğ mgã panginoón, ay kaimbihán at pangbubusabos, sa ating mgã kamay naman ay iba, kayamanan at ganap na paglayà nğ lahat.

Hosé.—Nğunì't upang magampanán ang adhikâng ito, ay kailangang gumawâ tayong lahat nğ buông kusà, ¿hindî ba?

Horhe.—Oo, pò.

Hosé.—¿At kung mayroong ibig mabuhay nğ walâng kagawâgawâ? Ang gáwàing nakapapagod ay napakahirap, at ang gáwàing ito'y talagang tinatanggihan patí nğ mgã aso.

Horhe.—Pinagkakamalan ninyo ang pagsasamahan nğayon nğ mgã tao sa pagkatapos nğ ganap na himagsikan. Aniyo'y ang gáwàing nakapapagod, ay tinatanggihan patí nğ mgã aso. ¿Nğunì't makatatagal ba kayó sa isang araw na walâng gawâng kaanoanó man?

Hosé.—Ako'y hindî, sapagka't pinagkaugalìan ko na ang magpatigis nğ pawis, at kapag walâ akong magawâng ano man, ang asa mo ba'y nararamihan na ako nğ kamay; dátapuwâ, marami rin naman ang nakatatagal sa buông maghapon sa mgã barikan, at nagsusugal ó nagpapainít lamang nğ araw sa mgã lansangan...

Horhe.—Sa nğayo'y tunay; nğunì't pagkatapos nğ himagsikan ó pagbabagong ayos nğ katauhan ay dî na mangyayari, at ito'y maipaliliwanag ko sa inyo kung bakit. Ang paggawâ nğayo'y totoóng napakahirap, hindî wastô ang pagbabayad sa manggagawà at sila'y ali-

UST MUSEUM LIBRARY

mura pa. Ang mga nagpapatulò ngayon ng pawis ay dapat mamatay sa kapagalan, mamatay sa gútom, pagka't ang kapalagayán nila'y parang hayop. Ang isang manggagawà'y walâng kapagapagasa, liban sa kaniyang natatalos na kahahantungang ampunang-bahay, kung dilì kayâ'y sa bilangûan. Hindî makatingíng mabuti sa kaniyang mga ának, walâng malasap na kaligayahan sa búhay, kundî ang dumanas ng lalò't lalòng kadustaán. Nguni't ang hindî gumagawâ, ang dî natitigisan ng isang patak mang pawis sa paggawâ, ay siyang lumalasap ng lahat na kaginhawahan, at siya pang tinitingalâ't iginagalang; lahat ng kapurihán, lahat ng kaaliwán ay pará sa kaniya. Sa kapuwà mga manggagawà na ri'y nangyayari: na kung sino ang hindî gumagawâ ng gaanóng kabigat, ay siyang sumasahod ng malakílakí at siya pang kinagigiliwan. Kung gayo'y ¿anong ipagtataka ninyo na manghinawà at tamarín ang tao sa paggawâ.

Dátapuwâ, kapag ang paggawâ'y naisalig sa kaparaanang maayos at kaayaaya, sa lalòng madalîng panahon, sa tulong na maidudulot ng mga mákina; kapag nalirip ng mga manggagawà na sila'y gumagawâ sa kapakinabangán ng lahat, sa kaniyang ának at sa iba pang mga tao; kapag ang paggawâ'y nagkaroon na ng katuturán na siyang ipagkakapuri sa madlâ, at ang dî paggawâ ó pagpapalaki ng tiyan ng isang tao'y pangdidirihan ng kapuwà tao, gaya ng pangingilag sa mga tiktik at mángangánglong, ay sakâ ninyo isumbat sa akin kung sino pa ang mangangahas na lumayô sa ikalulugod at

UST MUSEUM DE LA SALLE LIBRARY

ipagiging dapat ng̃ sarili sa madlâ, upang ma-buhay sa dî pagkilos, na totoóng nakasisirà ng̃ katawan, maging sa paguugalì?

Ng̃ayon man, matang̃ì sa ilan, lahat ng̃ tao'y nang̃ing̃ilag sa hanap-buhay na paniniktik. Ng̃unì't kapag pinasukan ang hamak na hanap-buhay na ito, ay pinagkakakitaan ng̃ marami kay sa magbungkal ng̃ lupà, at sa kauntî ó walâ mang gawàing marami, ay páano't páano ma'y tinatangkilik ng̃ pámahalaán. Subalì't mg̃a tungkuling nakahihiyâ, walâng puri, mg̃a tandâ ng̃ pagyurak sa kalinisan ng̃ ugalì, at sapagka't walâng ibinubung̃a kundî pahirap at kasamán, kayâ iniibig pang makapupô halos ng̃ buông mundó ang karukhaán bago ang kawalán ng̃ puri. Tunay ng̃â't mayroong mg̃a ng̃unì, mg̃a taong marurupok ang pusò, at parang walâng kaluluwa, na minamabuti pa ang pamumuhay walâng-puri; dátapuwâ't ang sulirani'y na sa pagpilì sa kawaláng-puri at sa karukhaán. ¿Ng̃unì't sino kayâ ang sawîng palad na magkakamalîng magaliñgín pa ang pamumuhay walâng-puri, gayong kung magpapatulò ng̃ pawis ó gagawâ'y makaáasang kagaliñgan ng̃ lahat at siya'y kalulugdan pa ng̃ madlâ? Kapag yao'y nangyari ay maipalalagay nang isang kaululán, pagka't nalalabag sa katinuán ng̃ bawà't tao.

Huwag kayong magalinlang̃an, huwag; ang pagkapoót ng̃ madlâ laban sa mg̃a tamad ay tunay na dî mawawalâ't siyang íiral, pagka't ang paggawâ'y siyang pinakapang̃ulong kailang̃an ng̃ mg̃a tao ó ng̃ pagsasamahán ng̃ mg̃a ito, sapagka't ang taong tamad ay dî lamang

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

makasisirà sa lahat nğ bumubuhay sa kaniya, na dî man niya natutuwanğan nğ ano man, kundî makagigibâ pa sa kawiliwiling bagong pagsasamahan nğ mğa tao; siya ang magiging kaluluwa nğ isang pangkatin nğ mğa budhîng magpapalamig sa pagdaramayan nğ lahat, upang mapabalik tayong mulî sa pinagdaanan. Ang mğa pagpipisanpisan ó kapisana'y gaya rin nğ mğa tao: umiibig at gumagalang sa lahat nğ inaakalàng mapapakinabanğan, at humahamak at namumuhî sa lahat nğ inaakalà namang makasasamâ. Maáarìng manğadayà at kaipalà'y madadayà nğâ silang malimit; dátapuwâ't sa bagay nating napaguusapa'y dî na mangyayaring mapamalî, sapagka't tötoóng napakaliwanag, na ang taong dî gumagawâ'y kumakain at umiinom sa dugô nğ iba, at dahil dito'y nakasasamâ sa lahat.

Kayo'y magtipontipon sa isang kapisanan upang masubok ang gáwàing panglahat, na ang magiging bunğa nito'y babahaginin sa lahat nğ pataspatas; sa mğa mahihinà't walâng kaya'y magdadaláng habag kayó, nğunì't sa isang may kaya na ayaw gumawâ't nagpapaanod lamang, ay walâng sala namang dî kayó mainis; at sa gayo'y marahil maiiwan ninyo ang paggawâ ó mapipilitan kayóng gumawâ nğ masukal sa inyong dibdib. Ganito rin ang mangyayari sa malaking pagsasamahan nğ mğa tao, sapagka't pakailan ma'y talagang nakasaasamâ ang matapang na katamaran nğ kahì't sino.

At sakâ, sa málao't mádalî, kapag hindî napanibulos, dahil sa mğa taong yaón, na ayaw gumawâ, baga ma't ito'y inaakalà kong dî mang-

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

yayari, ay lalòng mapapakadalî ang lunas: itiwalag sa pagsasamahan ang naturang mgã tao, at sa ganiya'y mahikap tuloy na mahulog sa kamay nğ lahat ang unang mgã bagay at kasangkapan sa paggawâ, at sa ganito'y mapipilitan silang gumawâ, kapag ibig din lamang na mabuhay.

Hosé.—Ako'y nakukuha mo na.., nğunì't ¿ang lahat ba'y magbubungkal nğ lupà?

Horhe.—¿At bakit? Ang tao'y hindî lamang nangãngãilangãn nğ tinapay, nğ alak at nğ karné, kundî nangãngãilangãn din naman nğ bahay, mgã damit, mgã daáng maáayos, mgã aklat, sa kabuuán, lahat nğ bagay na nagagawâ nğ mgã manggagawà. Sakâ, ang sino ma'y dî makagagawâ nğ lahat niyang kailangãnín. ¿Hindî ba't upang mapagsakahan ang mgã lupà, ay kinakailangãn ang mgã tulong na naibibigay nğ magbabakal, nğ anluwagi, na yumayarì nğ mgã kailangãng kasangkapan, ang sa minero na tumitibag nğ mgã mina, ang sa *albañil* (anluwagi rin) na gumagawâ nğ mgã malalaking bahay na bató at mgã bahay-tindahan, at gayon din nğ sa iba't iba pa? Ang sulirani'y walâ sa pagbubungkal nğ lupà, kundî na sa paggawâ nğ lahat nğ bagay na kinakailangãn at gamitín. Ang karamihan nğ urì nğ mgã gáwàin, ay siyang makapaguudyok sa bawà't isa na pumilì nğ namamaigi at naaakmâ sa kaniyang mgã hilig, at sa paraáng ito, marahil, ay mangyayari na, ang paggawâ'y hindî na iindahin nğ tao, kundî parang isang gamot at pagbabatak na lamang nğ kaniyang mgã ugat, sa makatuwid, parang isang aliwang kaakitakit.

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

Hosé.—Kung gayo'y malayà ang bawà't isang makapipilì nğ hanap-buhay ó gáwàing maiibigan.

Horhe.—Siyang totoó; gayon ma'y dapat ding pakapagaralang huwag mápabunton ang mğa bisig sa isang bagay lamang na gáwàin at nang dî magkulang sa iba pa. Sapagka't gumagawâ, alangalang sa kapakinabanğán nğ lahat, ay dapat pakasikapin, sa pagnanasà nğ bawà't isa, kung páano makatutugon sa mğa bagay na kailanğanín at nang magharì hanga't mangyayari ang nauukol sa ikabubuti nğ madlâ.

Kapag walâ nang panğinoong umaalipin sa atin nğ dahil sa karirít na tinapay, at walâ na tayong bakìbakì kung anó at sinong makikinabang sa bunğa nğ ating mğa gáwàin, ay sakâ ninyo makikita kung páano ang ganap na kaayusan.

Hosé.—Lahat, ang wikà mo'y maáayos; sa akalà ko'y tumbalik naman; walâng makakaibig sa mğa gáwàing mabibigat, kundî bagkus ang manğaiibigan pa nğâ nila'y ang pagaabogado at pagdodoktor.

Kung gayo'y sino pa ang magbubungkal nğ lupà? ¿Sinong manğanğahas na isapanğanib ang búhay sa kailaliman nğ mina? ¿Sino pa ang magkakamalîng lumusong sa nagdidiliman at nagbuburakang mğa balón?

Horhe.—Ilagay natin muna sa isang tabí ang salitaang ukol sa mğa abogado, pagka't ang mğa ito'y isa rin sa mğa nakabubulok na gaya nğ mğa kura, na lubusang papalisin nğ himagsikang panglahat. Pagusapan natin ang mğa gáwàing kailanğan, at huwag iyang

UST MODERN BOOKS LIBRARY

nakapipinsalà sa kapuwà, sapagka't kung hindî, ay mapapalagay na parang manggagawà rin patí ng̃ salaríng nanatay ng̃ tao na malimit malugmok sa malalagim na kamatayan.

Nahihirang natin ng̃ayon ang isang hanap-buhay higit sa iba, hindî dahil sa ito'y akmangakmâ sa ating mg̃a hilig, kundî dahil sa magaáng pagaralan natin yaón, at sa gayó'y kikita, kayâ, maáasahang kumita tayo ng̃ maraming pilak; dahil sa gayo'y madalîng kumita ng̃ gáwàin ó mágagawan, at ang ikalawang matuwid, ay dahil sa ang ibang mg̃a gáwài'y mangyayaring may kabigatán. At, sa wakas, tungkol sa bagay na pinaguusapan, ang pagpilì'y nasa sa atin, mulâ pa nang tayo'y sumaliwanag.

Sa halimbawà, ang hanap-buhay na pagbubukid, ay isang bagay na dî patulan ng̃ayon ng̃ sino mang taga siyudad, at ng̃ lalò mang dukhâ roón. At, kung sa bagay, sa pagsasaka'y walâng masasabing sukat ikasuklam; ni madahóp ang pamumuhay sa kabukiran sa mg̃a kawiliwiling bagay, ay hindî. Bagkus pa ng̃â, kung mababasa ninyo, ang mg̃a makatà, ay tantông galak na galak sa pamumuhaybukid. Ang mg̃a pangyayari'y nagpapatunay na ang makatàng nunulat ng̃ mg̃a aklat, ay dî pa nakakahukay ng̃ lupà, at yaóng tunay na nang̃agbubungkal na halos mamatay sa pagod, ay nadadayukdok ng̃ gútom, sahól na sahól ang búhay higit sa mg̃a hayop, at sila pa ang mg̃a taong, sa palagayan, ay pawàng alang̃án sa kapuwà nila tao; sa ganito'y patí ng̃ káhulìhulihang hampas-lupà sa siyudad ay

UST MUSEUM LIBRARY

ikinahihiyâng maturan na siya'y taga bukid. Kung gayo'y ¿páanong mananasà ninyong pumatungo sa bukid ang mga tao ng buông pagkukusà? Tayo mang ito, na tumubò na rito, ay nagpapabayà rin, sapagka't kung sa ibang gáwàin, ay maaluwán tayo at kapitapitagan pa ng kauntî; ¿dátapuwâ't sino sa atin ang lálayô sa kabukiran, kung ang mga paggawâ natin dito'y mauukol din sa sarili, at sa gayo'y ganap na matatamó sa pamumuhay-bukid ang kaginhawahan, kalayàan, at pamimitagan?

Ganyan ang nangyayari sa lahat ng hanapbuhay, sapagka't sa kasalukuya'y ganyan ang ayos ng mundó, na kailan ma't ang isang gáwài'y lalòng kailangan at lalòng mabigat, ay siya pang sahól sa tumbas ng kapagalan, dî pinaháhalagahán at napapalagay pa na parang hayop. Sa halimbawà, pumatungo kayó sa isang pagawàan ng mga hiyas, at makikita ninyo na ito'y lubhâng malinis, kung ipaparis sa napakaruming gáwàan namin; may pangpahangin sa tagaraw, may pangpainit sa taginaw, hindî lubhâng napakahabà ang mga oras na iginagawâ sa arawaraw, at ang mga manggagawà rito'y mabubuti ang kalagayan, kahi't mura ang mga sahod (pagka't binabawas sa kanila ng pangìnoon ang malaking bahagi ng pakinabang), kay sa ibang mga manggagawà; sa gabígabí ó sa mga araw ng mga pistá, pagkatapos na mangaalis ang mga damit pangpagawàan, malayàng nakaparoroón saán-man nilá maibigan, at walâng pangambáng kutyâkutyaín ng sino mang tao, dahil sa kanilang pagkamanggagawà. Dátapuwâ, pumatungo na-

UST MIGUEL BERNARDES LIBRARY

man kayó sa isang mínahan, at makikita ninyo ang mgã maralitâng gumagawâ sa ilalim nğ lupà, sa ilalim nğ mgã burak na nakaíinís ang mgã amóy, nakapagpapaiksî nğ búhay, sa pamamagitan nğ mgã sahod nilang kahalakhalak, at kung matapos ang kanilang paggawâ, sakalìng maisipan nğ isang minerong tumunğo sa pook na pinagkakalipunan nğ mgã ginoó, ay maituturing ninyong napakamapalad, kapag siya'y umalis sa pook na naturan nğ dahil lamang sa mgã paguyám. ¿Ano nğâ ang ating ipagtataka kung mapilì nğ isa ang hanapbuhay na hoyero kay sa minero?

¡Ni ukol sa mgã taong walâng kinakasangkapan kundî panitik ay dî ko ibig magsalitâ! Isa riyang, marahil, walâng nagagawâ kundì mgã katàkatà at mgã tulâng lalabindalawahing taludtod ay kumikita nğ makasampû, higit sa isang magbubukid, at iya'y kinagigiliwan pang makalilibo, higit sa alin mang manggagawàng kapuripuri.

Ang mgã mámamahayag, sa halimbawà, ay nangagsusulat sa mgã kabahayáng magagarà, ang mgã sapatero'y sa mgã sulok na nangagdidiliman; ang mgã inhenyero, médiko, artista, gurò, kapag may mgã gáwàin at lubhâng kaya ang kanilang mgã tungkulin, ay parang mgã ginoó; ang mgã anluwagi, artesano, at maidaragdag pa natin, pará masabi ang buông katotohanan, patí nğ mgã médikong walâng ganap na kapahintulutan, at mgã guròng nagtuturò sa mgã mababàbà, sa mgã batà, ay pawàng nagdadahop kahì't mamatay sa pagsusumikap. Hindî ko ibig ibadiya rito na ang

UST MUSEUM DIGITAL LIBRARY

tangìng may kasaysayan, ay ang mga maráliting manggagawà, sapagka't ang pagaaral ay bagkus naggagawad sa tao ng mga kaparaanáng ikapagwawagi sa katalagahán, sa ikabibihasa at ipagkakabuhay kailan man ng malayà at ganap na katiwasayán. Ang mga médiko, inhenyero, kímiko, at mga gurò, ay pawàng kailangan at pakikinabangan sa pagsasamahán ng mga tao, na gaya rin ng mga magbubukid at iba pang manggagawà. Tangìng ibig kong sabihin, na ang lahat ng hanapbuhay, ay pawàng nangararapat magtamó ng pataspatas na kahalagahán, na, sa makatuwid, ang mga manggagawà'y dapat ding magtamó ng pantay sa kinikita ng mga ginoóng yaón, at hindî gaya ng nangyayari na ang gáwàin sa pamamagitan ng isip ay ikinatutuwâ at parang naipagmamataás ng tao sa isang manggagawàng-bisig, at ito'y ikinahuhulog tuloy sa kamangmangan. Lahat sana'y sa lahat, at dî gaya ng nangyayari sa ngayon na parang sarilingsarili ng ílan.

Hosé.—¡Abá! Kung gaya ng sinasabi mo, na ang paggawâ sa pamamagitan ng isip lamang ay isa nang katuwaán at kahigtán sa mga mangmang, ay maliwanag na maiibigan ng lahat ang pagaaral noón, at ako na ang unauna. Ngunì't ¿páano naman ang mga gáwàing-kamay? ¿sino pa ang gagawâ rito?

Horhe.—Ang lahat. Sa panahong pinagaaralan ang mga letra at karununggan, ay nararapat din namang ganapin ang isang gáwàing-kamay; lahat ay dapat gumawâ sa pamamagitan ng úlo at sa pamamagitan ng

UST ANGELL DIRENAVUDS LIBRARY

mgã bisig. Ang dalawang bagay na ito sa paggawâ ay malayong makasirà, bagkus makabubuti at makabubuô, sapagka't upang bumuti ang kabuhayan nğ isang tao, kinakailangãng pagalawíng lahat ang kaniyang mgã ugat, úlo at mgã bisig. Kung sino ang may ganap na pagiisip at nahihilig sa mgã pagkathâ, ay siyang nagiging magaling na manggagawà, at kung sino naman ang may malusog na pangãngatawán, gaya nğ namamalas natin sa mgã bisig na lagìng baták, ay siya ring may maliwanag at matalas na pagiisip.

At sapagka't ang naturang dalawang gáwàin ay pawàng kailangãn, at ang isa roó'y kaakitakit higit sa isa, na siyang ikinatutuklas nğ tao nğ puri at kabaitan, ay hindî katuwiran na ang isang bahagi nğ tao'y maparoól sa mabibigat na gáwàing-kamay, upang manatili ang ilan sa pagsasamantalá sa karununğan, at, sa wakás, maging tagautos; dahil dito'y inuulit ko, na ang lahat ay nararapat gumanap nğ mgã gáwàing-kamay at gáwàingisip.

Hosé.—Ang lahat nğ iya'y natatalos ko rin; nğunì't sa mgã gáwàing-kamay man, ay mayroón ding mabibigat at magagaán, nakahahalina at nakasusuklam; ¿sino, sa halimbawà, ang magiging minero at tagalimás nğ mgã dúmihan ó púsalián?

Horhe.—Kung natatalos ninyo, minamahal kong mang Hosé, ang dami nğ nangãlikhâ at linilikhâ pa, nğ nangãpagaralan at pinagaaralan pa, disi'y matatantô rin ninyong labis na kapag ang paggawâ'y alangalang sa layong

UST MUSEUM DE BENAVIDES LIBRARY

ikaáayos nito, dî na mauukol sa iilang hindî mg̃a anak-pawis, na dî gumagawâ, na walâ nang pinagsisikapan, sa makatuwid, kundî ang sarili nilang pakikinabang̃an, at walâ nang kabalibalino sa ikatutubos ng̃ mg̃a manggagawâ; matatantô ninyo, inuulit ko, na ang lahat ng̃ mg̃a hanap-buhay-bisig, ay magagampanan, at dito'y walâ nang magiging mabigat, marumí ó kadiridiri, at madalî tuloy makatatagpô ng̃ mg̃a manggagawàng kailang̃an. At ito'y sa ating mg̃a araw. Tantûin ninyo ang mangyayari, kapag ang lahat ay gumawâ: lahat ng̃ pagsisikap, pagiing̃at, at pagaaral sa lahat, ay tung̃o sa adhikâng ang paggawâ'y lalòng maging kaakitakit at dî lubhâng kabigatan.

At sakalìng magkaroón man ng̃ mg̃a gáwàing mabibigat kay sa iba, mandi'y madalîng maikikita ng̃ lunas, ng̃ mg̃a katang̃ìtang̃ìng ganting-palà yaón, at kahi't huwag nang ibilang pa ang isang bagay na kapag ang lahat ng̃ tao'y gumagawâ, na ang adhikâ'y pará sa lahat, ay talagang sisilang din ang diwàng pagkakapatiran at matimyas na pagsasamahán ng̃ mg̃a tao, gaya ng̃ nangyayari sa mg̃a magának; kinakaya ng̃ mg̃a lalaki ang mg̃a pásaning mabibigat sa lugal na ito'y maghinakdal; nakapagaawás sila ng̃ mg̃a pagod, palibhasà, ang bawâ't isa'y kusàng bumabahagi sa mabibigat na gáwàin.

Hosé.—May matuwid ka; subalì, kung ito'y mangyari, ¿sa páano maáayos?

Horhe.—Kung gayon, kung sa lahat ng̃ mg̃a nabangit ay may mátirá pang mabigat at kailang̃ang gáwàin na dî pasukan ng̃ sino man,

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

sa makatuwid, ay tayong lahat na ang magsisiganap. Magtatadhanàan tayo, sa halimbawà, nğ isang araw sa bawà't buwan, ó isang lingo sa bawà't taón, na igagawâ nğ isang tao ukol sa mabibigat na gáwàing yaón. Sapagka't isang bagay na kailanğan pará sa lahat, ay bagay din namang maáasahan ninyo ang mğa lunas na kaparaanán. ¿Dî ba't nğayo'y mğa kawal tayong sunudsunuran sa atas nğ iba upang makipagbaka sa mğa taong dî natin nakikilala, mğa taong ni kaputok man ay hindî nakakagawâ sa atin nğ masamâ, ni sa tunay man nating mğa kapatid at mğa kaibigan? Sa akalà ko'y lalòng magaán sa loob ang paggawâ, kapag natatalos natin na ang sanhî'y sa panğanğailanğan nğ lahat.

Hosé.—Nálaman mo, ako'y iyo nang nahihikayat. Nğunî't may kauntî pa rin akong hindî masakyansakyan, at ito'y ang nauukol sa pagaalís nğ mğa kayamanan ó pagaarì sa mğa ginoó... ito... ¿páano, sa palagay mo? ¿hindî kayâ maiigtarán yaón?

Horhe.—¿Páano, pò, ang ibig ninyong mangyari? Samantalang hawak nila ang kayamanan, ay sila ang makapaghaharì, at sila'y manğagíimbot din nğ walâng kapakupakundanğan sa atin, gaya nğ kanilang ginawâ sapól nang ang mundó'y maging mundó. ¡Kay diabló naman! ¿bakit hindî ninyo masasakyan iyang pagaalís nğ mğa pagaarì sa mğa ginoó? ¿Inaakalà ba ninyo na isang bagay na hindî tumpak, at yao'y isang mahalay na gáwàin?

Hosé.—Hindî; ang totoó'y pagkapaliwanag mo sa akin, ay bagkus akong nananalig na

UST MUSEUM LIBRARY

yaó'y isang dakilàng bagay, sapagka't kung áalisin man sa kanila ang mga pagaarì, ay walâng ibang kahulugán ang ating gagawin, kundî bawìin lamang ang mga dugô na sinipsip nila sa atin nang mahabàng panahon. At sakâ, kung áalisin man sa kanila, ay hindî upang sarilinin natin, kundî upang ariin ng lahat, at nang ang lahat ay mabuhay ng maginhawa; ¿hindî ba gayon?

Horhe.—Hindî, pò, mapagaalinlangánan; at kung ipinalalagay ninyong dakilà ang naturang bagay, ay masasabi ninyo ng táhasan na patí ng mga ginoó ay nagtatamó rin ng palà sa gayón. Talagang dapat nang matapos ang kanilang mga paguutós, pagbubulakbol at paghaharìharìan. Dapat silang gumawâ; at kapag ang paggawâ'y sa tulong ng mga mákina at alangalang sa ikagagaling ng mga manggagawà, ang paggawâ'y makikilala na isang kailangan ng tao, isang kaaliwaliw na pagbabanat ng mga ugat at butó. ¿Dî ba't nangamamaril ang mga ginoó, upang makapagbanat lamang ng mga ugat?; ¿dî baga ginagawâ nila ang mga pátakbuhan ng mga kabayo, ang himnasia at iba pang libolibong bagay na pawàng naglalarawan na ang mga gawàing-bisig ay tunay na kailangan at isang bagay na kaakitakit sa lahat ng taong walâng dinaramdam at malalakas? Ang layon ngâ'y maiukol natin sa kapakinabangán ng paggawâ yaóng nagagamit lamang ngayon sa taganás na pagaaliw. At igaanóng pakinabang ang matatamó ng mga ginoó sa kagalingan ng lahat at sa matuling pagsulong ng kabihasnán! Magmasid kayó, sa

UST MUSEUM LIBRARY

halimbawà, sa ating bayan: ang íilan niyang ginoó'y pawàng mayayaman, nabubuhay na parang mg̃a harì; samantalá ang mg̃a lansang̃a'y marurumí at masasamâ, maging pará sa atin at maging pará sa kanila man; ang hang̃ing nagbubuhat sa ating mg̃a bahay at sa mg̃a kalapit na putíkan ay nakapagpapakasakít din sa kanila; ang sálot na ibinubung̃a ng̃ karukhaán ng mg̃a taong nasa malayò at napakalayò, na umaábot dito, ay nakakahawa rin sa kanilang madalas; sa kanila'y nakaayóp din ang ating kamangmang̃án. ¿Maáarì kayâng malinis nila ang bayan, magawâ ang mg̃a lansang̃an at mailawan ang mg̃a daán ng̃ dahil na dahil lamang sa lakas ng̃ kanilang pananalapî? ¿sa páano maiigtaran ang marayàng paglalahoklahok sa mg̃a bagay na gamitín ng̃ lahat? ¿sa páano magagamit ng̃ lahat ang ibinubung̃a ng̃ mg̃a pagkasulong ng̃ karunung̃an at ng̃ pagawàan? Mg̃a bagay na kapag idinaán sa pagtutuwang̃an ng̃ lahat ay madalîng magagawâ. At ang mg̃a pagiimbot sa sarili ¿sa páano masisiyahan, kung ang pagsasamahán ng̃ mg̃a tao'y hawak lamang ng̃ íilan?

Ang lahat ng̃ iyan, huwag nang ibilang pa ang lagìng pang̃ang̃anib sa isang punlô ng̃ baril na makasusugat ó makamamatay sa kanila, sa isang kisap matá, at ang pang̃ang̃ambá sa isang himagsikan ó sa isang kasawiáng palad na nakapagbubulid sa karukhaán at lagìng pagkabing̃it ng̃ kanilang mg̃a ának sa gútom, sa pagkakasala, sa kahalayan, gaya ng̃ pagkabing̃it ng̃ mg̃a atin sa ng̃ayon; ang lahat ng̃ iyan, ay

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

nangãngãhulugán, na hindî lamang inaalis natin at sukat sa kanila ang mga kayamanan na sinusuklîan ng karapatan, kundî lumalabas na sila'y ginagawán din naman ng malaking kagalingan.

Tunay, ngâ, na ang mga ginoó'y áayaw, ni papayag na makipagunawàan sa atin, sapagka't ang kanilang nais ay lagìng magutós, at ang palagay nila sa mga dukhâ ay iba ang urì; ngunì't ¿páano, sa akalà ninyo ang laloòng mabuti nating gawín? Kung sila'y hindî natin mákausap ng sa mábutihan, ay walâng salang sa masamâ na magdaraán.

Hosé.—Totoó, ngâ, ang lahat ng iyan, dátapuwâ't napakahirap gampanán. ¿Hindî kayâ natin mapagisipan ng paraáng sa dahandahan? Bayàan natin sa mga naghahawak ang mga pagaarì, ngunì't sa paraáng tayo'y daragdagan ng mga sahod, at tayo'y áarìin nilang mga tao. Ganyan, sa untîuntî, tayo'y makapagîimpok, sakâ makabibili ng tigisang lagáy na lupà, at kung tayong lahat ay pawàng may-arì na, sakâ natin ilagay sa kagalingan ng lahat ang ating mga arì, at gawín nata ang iyong sinasabi.

Horhe.—Magdilidili pò kayó; upang magampanán ang mga bagay, sa kasundûan ng lahat, ay íisa lamang ang paraán: na ang mga ginoóng may-arì sana'y tumangí na sa kanilang mga yaman; sapagka't isang katotohanan, na kapag ipinagkakaloob na ng isa ang isang bagay, ay walâ nang kailangang ito'y alisin pa sa kaniya. Dátapuwâ't ito'y huwag isipin; kayo'y nakatatahông mabuti ng higit kay sa akin.

USTAD DERENDES LIBRARY

Samantaláng nananatili ang pagmamay-arì ng tao, ó kayâ, samantalang naghaharì ang mga kapalakarán ngayon, ay lalò tayong pasamâ. Dahil sa pagmamay-arì ng tao, bawà't isa'y kumikita ng paraáng ipagkakatubig ng kaniyang pátubigan, at ang mga may-arì'y hindî lamang sa nagiimbot sa mga manggagawà ng kung anóanó, kundî tayo'y pinapagbabaka pa ngâ. Karaniwan sa mangangalakal ang humanap ng mapagbibilhán ng kaniyang kalakal, sa mataás na halaga, hanga't maáarì, at ang bawà't mámimili nama'y bumilí, sa mababang halagá. ¿Anong nangyayari? Ang mga may-arì, mga maypagawàan, mga mangangalakal na lalòng mayayaman, sapagka't sila'y mayroong mga salapî upang ipagtatag ng sariling pagawàan ng gayó't ganito, ó ibilí kayâ ng sa pakyawan, upang magkaroon ng sariling mga mákina, upang masamantalá ang mga takbó ng halagahan sa baraka, at upang maantay ang panahong lalòng mabuti sa pagbibilí, ó hangang sa maipagbili yaón pagkaraan ng ilang araw, ay natatapos ito sa mga pagtutuós at mga pagkahapay ng mga maliliít na may-arì, at mahihinàng mangangalakal, na ang mga ito'y sa kamay at kamay, ay nangauuwî sa karukhaán, at sila ó ang mga anák nila'y walâng ibang kapapatunguhan, kundî ang mag paupá. Ganyan (at iya'y nakikita halos sa arawaraw), ang mga mahihinàng may-arì na magisang gumagawâ, ó may ilang kamanggagawà, sa maliliít nilang pagawàan, pagkaraán ng isang mahigpit na pakikitunggalî, ay magpipinid na ng kanilang pagawàan, at tutungong magpapaupá

UST MIGUEL BERNARDO LIBRARY

sa malalaking pagawàan; ang mg̃a maliliít na may-arì, na halos hindî makapagbayad ng̃ mg̃a buwis, ay magbibili ng̃ kanilang mg̃a bahay ó lupà sa mg̃a malalaking may arì, at gayón na ng̃ gayón; sa makatuwid, kung ang isang may-arì na may magandang pusò ay may nasàng magpariwasâ sa kaniyang mg̃a manggagawà, ay walâng magagawâ maliban sa makibaka ng̃ walâng tagal sa kaniyang mg̃a kalabang malalaking may arì, at mamaya'y ang pagkahapay na niya.

Sa kabilâng dako, ang mg̃a manggagawà, dahil sa kagutuman, ay nang̃agpapaligsahan sa paghahanap-búhay, at sapagka't napakarami ang mg̃a bisig kay sa mg̃a gagawín (hindî dahil sa walâng mágagawâ, kundî dahil sa ang mg̃a may pagawàan ay nang̃agiimpid sa pagpapagawâ), ay sápilitang sila'y mang̃agaagawán ng̃ tinapay sa kanikanilang bibig, at kung kayó'y gumagawâ upang makakita ng̃ dalawa, ay nariyan naman ang iba, makakita lamang ay kahì't na isa.

Sa ganito'y lahat ng̃ pagkasulong ay nagiging kasawián. Sa halimbawà, may nalikhâ ng̃ayong isang bagong mákina, mamaya'y mawawalán na ng̃ gáwàin ang maraming manggagawà. Sapagka't sila'y walâng kinikita, ay walâ ring ipamimili sa pamumuhay, at sa gayo'y nakasasamâ rin sa mg̃a manggagawà sa ibang pagawàan, na bukas ó makalawa'y mang̃ababawas din. Sa Amerika'y marami ang natatamnáng lupà, at marami ang naáaning grano. Ang mg̃a may-arì, na walâng kababahalà sa nauubos ó pang̃ang̃ailang̃an ng̃ mg̃a

USTADUM DIGITAL LIBRARY

tao rito, at sa imbot na makinabang nğ malaki sa pagbibili, ay ipinadadala ang grano sa Europa. Ang halagá nğ grano rito'y pilit bábabâ; nğunì't sa lugal na makabuti ang bagay na ito sa mğa dukhâ, ay lalòng nakasasamâ, sapagka't sa pagkamasid nğ mğa mayarì na ang kanilang grano'y nagagahis nğ sa Amerika, ay hindî muna magpapatanim sa kanilang mğa bukirín, at kung palarin ma'y yaon na lamang malusoglusog, at dahil dito, marami sa mğa magbubukid ang nanğawawalán nğ gáwàin. Ang halagá nğ grano'y mababà, at siyang totoó; nğunì't ang mğa dukhâ'y dî man makakita nğ halagáng yaón na sukat ipangbili.

Hosé.—Nğayo'y nauunawàan ko na. Nabalitàan kong áayaw nğâ nilang papasukin dito ang mğa grano nğ taga-ibang lupà, at sa gayó'y nasasabi kong isang malaking kabalasikan ang dî pagtangap sa awà nğ Diyos. Akalà ko'y ninanais nğ mğa ginoó na mamatay nğ gútom ang bayan; nğunì't nğayon ko natalos na sila'y nanğasa matuwid.

Horhe.—Hindî, pò, hindî, pò, sa gayón; sapagka't kung ang grano nğ Amerika'y hindî nakararating, ay lalò pò namang masamâ, sa isang dako. Kapag ang mğa may-arì'y walâ nang kapanğagaw na taga-ibang lupà, sila'y makapagbibili sa ano mang taás na halagá nğ kanilang kalakal, at...

Hosé.—¿At anó?

Horhe.—¿At anó pò? Tila naipahayag ko na sa inyo; kailanğang mápasakamay nğ lahat ang mğa bagay na dapat pakinabanğan

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

ng̃ lahat. Sa makatuwid, samantalang maraming nagagawâ ó naáani, ay lalò tayong maginhawa. Kung may málikhâng isang bagong mákina, tayo'y makagagawâ ng̃ marami, ó kauntî, alinsunod sa pang̃ang̃ailang̃an, at kung sa gayóng bayan, halimbawà, ay masaganà ang grano, at sa atin ay makapagpadalá, tayo nama'y makapagpapadalá rin sa kanila ng̃ sa ati'y lumalabis, at ito ang kagalingan ng̃ lahat.

Hosé.—Isang bagay muna... ¿At kung tayo'y makibahagi sa mg̃a may-arì? Sila'y ang kanilang mg̃a lupà at puhunan, tayo'y ang paggawâ, at pagkatapos ay ating pagbahaginin ang maáani; ¿anó kayâ sa palagay mo?

Horhe.—Ang unang masasabi ko sa inyo ay ito: na kung may hang̃ad kayó sa pakikibahagi, ay hindî naman papayag ang mg̃a pang̃inoón. Walâng salang dî natin dáraanín sa lakas, at gayon na lamang ang ating mapupuhunan upang sila'y mapilit na mamahagi, na sa kanila'y para ring kinuha ang lahat. Kasakdala'y isang bagay na totoóng kailang̃an, ¿sa ano't dáraanín pa ang mg̃a bagay na ito sa pakalákalahatî, upang mapabayàang manatili ang isang panuntunang nagtutulot makapagharì ang kalinsilán at panglulupig na ninigil ng̃ pagdami ng̃ bilang ng̃ mg̃a nagagawâ at naáani ng̃ lahat?

At sakâ, ¿anóng matuwid ng̃ ílang mg̃a tao, na kahì't hindî gumawâ, ay babahagi ng̃ kalahatì sa magagawâ ng̃ mg̃a manggagawà? Gaya ng̃ nasabi ko na sa inyo, na hindî lamang maibibigay natin sa mg̃a pang̃inoon ang ka-

USTMGUELDEBENAVIDES LIBRARY

lahatì nğ bunğa nğ ating mğa nagagawâ, kundî ang lahat na'y magkukulang pa sa dapat mangyari; sapagka't samantalang umiiral ang pagmamay-arì nğ tao ay pigíl na pigíl ang bunğa nğ paggawâ at labás sa kagalinğan nğ bawà't tao, dahil sa pagpapanğagawán at kakulanğán nğ ayos; kayà nğâ't kakauntî ang naibubunğa nğ paggawâ kay sa mangyayari, na kung ang paggawâ'y maganap nğ lahat at sa pamamatnubay nğ kagalinğan nğ lahat na gumagawâ at nanğanğailanğan. Gaya rin nğ pagbuhat nğ isang mabigat: isang daán mang katao at dî magkakatuwang na mabuti ay hindî makabubuhat; subalì, kahì't tatatlo ó áapat lamang, at magkakasabáysabáy ang mğa kilos, ang kanilang mğa lakas, ay madalîng mabubuhat yaón at maitataás. Kung ang isang tao'y magnanasàng gumawâ nğ ìsang karayom, kahì't isang oras ay maáaring dî siya makayarì; dátapuwâ't kapag sampû kataong tulong-tulong, ay libolibo na ang mayayarì sa araw-araw. At gaanó kayâ ang mapapalâ sa bawà't málikhâng mğa bagong mákina, sa bawà't panğanğailanğang ang gáwài'y maganap nğ lahat, kapag ang mğa bagong pagsulong nğ katauha'y gaya nğ minimithî nating mápatunğo sa kapakinabanğán nğ lahat!

Sa bagay na ito'y nais kong magpaliwanag ukol sa isang matuwid na lagìng isinasabad sa amin.

Ang mğa ekonomista (mğa taong bayád ó hindî man, na naguugnayugnay, sa nğalan nğ dunong, nğ mğa kabulánan at katàkatà, upang maipakilala na ang mğa ginoó'y may kara-

UST MIGUEL BERNARDEZ LIBRARY

patáng mabuhay sa pawis nğ iba) at ang iba pang mğa pantas, ay nagpaparirala na ang karukhaá'y hindî tunay na gawâ nğ pagkamaimbutin nğ mğa may-arì, kundî dahil sa hindî nakasasapat sa lahat ang ibinubunğa nğ paggawâ. Sinasabi ito, upang paniwalàan na walâng may salang sino man niyang karukhaán, at sa gayo'y walâng sanhî ni katuwiran upang ipagbalikuwas ang mğa anak-pawis.

Sukat na sa *talaga ñg Diyos* nğ mğa kura, kayo'y napapapanatili nilang lagì sa pagkamasunurin at yukô; ang mğa ekonomista nama'y, sa batas nğ kalikasán. Huwag kayóng maniwalà. Kung sa bagay, tunay nğâ, na ang mğa bunğa nğ paggawâ nğayon na tinatamasa nğ íilan, ay hindî sapat upang mabigyan nğ mabuti at masaganàng búhay ang lahat; dátapuwâ, ito'y kamalián nğ umiiral nğayong panuntunan sa pagsasamahán nğ mğa tao, sapagka't ang mğa may-arì ay walâng kaalaalala sa kagalinğang panglahat, kayâ't ang ipinagagawâ nila'y yaón lamang inaakalàng katamtaman sa sarisarili, at upang huwag makapagbabâ nğ halagá sa kalakal, ay madalas mangyari ang pagpapatapon ó pagpapasirà nila nğ mğa bagay na yarì na. Sa makatuwid, ay maliwanag ninyong makikita na samantalá nilang sinasangkalan ang kakulanğán ó kauntián nğ bunğa nğ paggawâ, ay pinababayàan naman nila ang dami nğ naglalaparang mğa lupàng hindî natatamnán at ang dami nğ mğa manggagawàng walâng gáwàin.

Subalì, sa bagay na ito'y kanilang itinutugon, na kasakdala'y matamnán ang lahat nğ

UST MIGUEL DE BERNARDO LIBRARY

mgã lupà at ang lahat nğ mgã tao'y manğagsigawâ, alinsunod sa laloòng pinakamabuting panuntunan nğ tao, ang karukhaá'y mananatili ring kaparis nğ dati, at sa dahiláng ang mgã ánihin sa lupà'y natataninğan at ang mgã pagaanák nğ mgã tao'y hindî, ay maáaring danasin natin ang isang kalagayang kalunoslunos, na ang pagaani'y maging maramot at panakânakâ, samantalá ang tao'y paramí nğ parami, na siyang sanhî nğ kamahalan nğ lahat na kailanğan. Kayâ't naimamatuwid na ang tanğìng lunas sa mgã masasamâng sakít nğ katauhan ay nauuwì sa ganito, na ang mgã dukhâ'y huwag magáanák, kayâ'y maukol na lamang ang pagaanák nğ tao sa nanğakakakaya.

Tungkol sa haharapín, ay marami ang masasabi sa bagay na pinaguusapan. May nakikipagtalo riyan, at may pinanghahawakan din namang matitibay na matuwid, na ang pagdami nğ tao ay talagang may taning sa kalikasán, kayâ't dî na kailanğan ang paggamit nğ mgã pangpatunaw, na buông kusà ó dî man. Anaki ang mgã pagkasanay nğ mgã lahì, ang pagsulong na lalò nğ mgã katalinuhan, ang paglayà nğ mgã babayi at ang pagunlad nğ kaginhawahan, ay nakapipigil ó nakababawas sa katutubòng pagaanák nğ tao. Nğunì't ang mgã bagay na ito'y walâng anó mang kabuluhán sa pinaguusapan tungkol sa karukhaán.

Hindî súliranin nğayon ang pagdami nğ tao, kundî ang pagaayos sa katauhan; kayâ't ang gamot tungkol sa pagaanák ay hindî nakalulunas nğ anó man.

Sa katunaya'y nariyan ang mgã bayang nag-

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

lalaparan ang mgã lupà at ang tao'y kakauntî, na masahol pa kapag nagkataón kay sa ibang bayang ang tao'y makapal. Kasakdala'y nakapipigil ang pagmamay-arî nğ íilan, ang bunğa nğ paggawâ nğayo'y marami kay sa pagdami nğ tao. Ang paguntî nğ bilang na ibinubunğa nğ karukhaán ay dahil sa kasaganàan nğ nagagawâ, alinsunod sa kaya nğ naibibili nğ mğa dukhâ. Masdán ninyo, sa halimbawà, ang mğa manggagawàng naglalakaran na walâng mğa gáwàin, samantalang ang mğa tingala'y punôngpunô nğ mğa bagay na yarì nila na walâ nang makábili. Ang mğa lupàng datihang tinatamnán at dî na patatamnán, ay mulîng magiging gubat. Dahil sa kasaganàan nğ grano at pagbabâ nğ mğa halagá, ang mğa may-arì ay hindî muna magpapatanim, at dî maáalaala na kung ang kaniyang mğa magbubukid ay mawawalán nğ gáwàin ó mamamatay nğ gútom.

Kinakailanğan nğâng máuna ang pagbabagong ayos sa katauhan, tamnán ang lahat nğ lupà, ayusin ang bunğa nğ paggawâ, at gayón din ang sa mauubos nğ tao, sa ikagagaling nğ lahat; bayàang malayà ang párang sa hakbang nğ mğa bagong tuklas at matutuklasan pa nğ pagkasulong nğ panahon, panğasiwàan ang malalaking bahagi nğ mundó na halos dî napapakinabanğan, ó hindî pa nğâng lubos, at kung matapos ito, sakalìng sa ilalim nğ matitibay na pamamaraán, ay walâng mangyari at makitang makapal din ang pagdami nğ tao kay sa bunğa nğ paggawâ, sa makatuwid, sakâ na mapagiisipan nğ mğa tao sa

UST MUSEUM DE ESPAÑOL LIBRARY

panahong ito, kung páano ang mabuting pagtatadhanà sa pagaanák nğ tao. Nğunì't ang pagtatadhanàng ito'y marapat ipatupad sa lahat, na walâng matatangìng mapapalad na íilan ang bilang, na sa dî pa kasiyaháng lubos na mabuhay sa pawis nğ iba, ay ninanais pa mandin na sila lamang ang magkaroon nğ walâng taning na karapatán tungkol sa pagaanák. Sa isang dako, samantalang mayroong mğa marálitâ, ay siyang tandâ na yaó'y hindî matatadhanàan kailan man, kasakdala'y dahil sa walâ na silang ibang kaaliwán sa hirap, kundî ang lumasap nğ matatamis na pulot nğ pagiibigan, kasakdala'y dahil sa dî nila maisip ang kakulangán nğ bunğa nğ paggawâ, baga ma't nakikita nğ kanilang mğa matá ang tunay na sanhî, tulad nğ nauukol sa halimaw, na inaangkin pa nğ panğinoón. Hanga't may nasasawî ay lalòng dî mapanatag ang búkas, at lalò pang totoó, yaó'y walâng nailalaán ni mapagtamanán. Kapag ang lahat ay arì na nğ lahat, at ang lahat ay gumagawâ nğ pantaypantay, ay sakâ pa lamang makapagtatadhanà ang mğa tao nğ buông loob sa katauhan nğ inaakalàng nararapat, higit sa maiaatas nğ alin mang kapangyarihan nğ tao, sa pamamagitan nğ lakas.

Nğunì't pagbalikan pò natin ang nauukol sa pagbabahaginan nğ bunğa nğ paggawâ nğ isang may-arì at nğ isang manggagawà; ¿anóng inyong maibibigay doón sa hindî nanğagsisigawâ? Ang mğa may-arì, samantalang may-arì, ay hindî mapipilit na kumuha nğ taong hindî nila kailanğan.

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

Ang panuntunang ito na tinatawag na *participación*, pakikisamá, ay minagaling noóng araw upang masaka ang mgã párang nğ naglalaparang bahagi nğ lupà sa katimugan nğ Europa, at hanga nğayon pa man, sa ilang bahagi nğ Italia, gaya nğ sa Toscana. Nğunì't untîuntîng lumilipas at lilipas hanğang sa Toscana ang panuntunang yaón, sapagka't ang mgã may-arì ay lalòng nakikinabang sa pagpapagawâ, sa pamamagitan nğ aráw. Nğayon, bukod sa tulong nğ mgã mákina, sa tulong nğ dunong-pagsasaka, at sa mgã aning nagbubuhat sa ibang lupaín, ang pagpapagawâ nğ aráw sa mgã mangagawà, ay isang malaking kailanğan pará sa mgã may-arì, at ang hindî sumunod agad sa ganitong pamamaraán, ay mahuhulog sa panğunğulugi, gawâ nğ mgã pagpapanğagawán sa kalakal.

Sa kabuuán, upang dî pálawig na lalò, kung magpapatuloy ang umiiral na panuntunan, ay sasapitin ang mgã sumusunod na bagay: na ang mgã arì ay lalòng mahulog arawaraw sa kamay nğ ílan, at ang mgã manggagawà'y lalònğ palabuyin sa lansanğan nğ mgã mákina at nğ lalòng matuling paraán sa paggawâ. Sa ganyang paraán, magkakaroon tayo nğ ilang ginoóng may-arì nğ daigdig: kauntîng manggagawàng sapat magamit sa mgã mákina, at kauntîng alilà at kawal na makapaglilingkod upang makapagtangol sa mgã ginoó. Ang bayang manggagawà'y mamamatay nğ gútom, ó mabubuhay sa panghihinğî nğ limós. At nagsisimulâ na ang malungkot na bagay na ito. Ang mgã mumuntîng pagawàan ó pinagkaka-

UST MIGUEL BERNARDO LIBRARY

buhayan ay pumapanaw; ang dami nğ mğa manggagawàng walâng pinapasukan ay lalông dumarami, at ang mğa ginoó sa takot ó sa awà sa mğa namamatay nğ gútom, ay naghahandâ nğ mğa murang pagkain at iba pang tinatawag na kawang-gawâ.

Kung hindî nais nğ bayan na siya'y makitang magpalimós nğ isang pingang sopas sa pintûan nğ mğa ginoó ó nğ múnisipio, gaya nğ nakita na sa pintûan nğ mğa kombento, ay walâng ibang lunas, kundî iisa: kuni't panğasiwàan niya ang mğa lupà't mğa mákina, at gumawâ nğ nauukol sa kaniyang kapakinabanğán.

Hosé.—Nğunì't kung ang pámahalaá'y gumawâ nğ mğa batás na makapipilit sa mğa ginoó, upang dî makapagpahirap sa mğa taong dukhâ?

Horhe.—Yaón at yaón din pò. Ang pámahalaá'y binubuô nğ mğa ginoó, at dî mapagaalinlanğanan, na ang mğa ito'y hindî makapaglalagdâ nğ mğa batás na malalaban sa kanila. At kung dumating ang kaayaayang araw na ang mğa dukhâ'y makapamahalà, ¿sa ano't gaganapin ang mğa bagay sa pakalákalahatî, upang mapabayaán ang isang lakas sa mğa ginoó, at nang sa kabilâ nito, sa untîuntî'y mulî tayong maalipin nila? Sapagka't inyo nang natatalos, kailan man, na ang mğa dukhâ'y maáaring mamahalà sa isang sandalî, samantalang naghihimagsikan, dátapuwâ't pagkatapos, ay mğa mayayamang ginoó rin ang nakapaghaharì. Kayâ't kung sa sangdalîng mapalad ay mapasa atin ang mğa lakas,

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

ay alisin natin agad ang mgã pagaarì sa mayayaman, at sa gayó'y mawawalán na ang mgã ito ngã kaparaanán upang maibalik ang mgã bagay sa pinanggalingan.

Hosé.—Nakurò ko na. Kinakailangãng gumawâ ngã isang mabuting *repúblika*. Lahat ay pantaypantay, at sakâ, kung sino ang gumawâ ay siyang kumain, at ang hindî, ay magkamót ngã tiyan... Ang dinaramdam ko, ako'y matandâ na. Maligaya kayóng mgã kabatàan na makakamalas ngã maligayang panahon.

Horhe.—Dahandahan kayó, matandâng kaibigan. Pinagkakamalán ninyo ang *repúblika* sa himagsikang panglahat; at sa makatatalos ngã inyong ibig sabihin ay mayroon kayóng lubos na matuwid. Ngũnì't namamalî kayó ngã pagbibigkas, sapagka't ang repúblika'y hindî nagkakahulugan ngã gaya ngã inyong pagkatalos. Itanim ninyo sa alaala, na ang repúblika ay isang pámahalaán na gaya rin ngã sa ngãayon, maliban sa lugal ngã harì ay presidente, ó kung walâ nito, ay buông namamahalà ang mgã ministro. Kapag walâng harì, ang pámahalaán ay tinatawag na repúblika, kahì't siya magkaroon ngã mgã inkisision, mgã pahirap, mgã pangaalipin. Kung sa kabilâ nito'y ibigin ninyo ang repúblika, gaya ngã ibig nilang gawín sa Italia, sa pagaalis ngã harì ay maidaragdag ninyo ang sumusunod: na ang dalawang kapulungan, ay maging isa lamang, ito'y ang sa mgã diputado.

At walâ na, sapagka't ang iba pa, gaya sa halimbawà, ngã pagaalis ngã mgã kawal, pag-

USTMUEL DE BENAVIDES LIBRARY

babawas nğ mğa pasaning-bayan, pagkakaroon nğ maraming páaralán, pagtatankilik sa mğa mahihirap, ay pawàng mğa panğakòng napapakò, kung hindî ibig nğ mğa diputado. Tungkol sa manğanğakò'y hindî kailanğang ito'y maging republikano, sapagka't nğayon man, kapag pinakapipita nğ mğa kandidato na sila'y manğáhalal, ay ipinanğanğakò ang lahat, at kapag nanğahalal na, makita ka man, ay walâ nang máalaala.

Bukod sa roó'y pawàng bunğanğà lamang, samantalang may mayayaman at mğa mahihirap, ay talagang nasa paguutós ang mayayaman. Maging repúblika ó kaharián man, kung ang pátakara'y mababatay sa mğa pagmamay-arî nğ tao, ay walâng maiiba sa pagsasamahán, kundî yaón at yaón din. Ang mğa pagpapanğagaw ay siyang makapaghaharì tungkol sa mğa kalakal; ang mğa pagaarì'y mahuhulog sa íilang kamay; ang mğa mákina'y maipapalit sa maraming manggagawâ, at ang bayang mahirap ay gaya nğ nabangit ko na sa inyo, na mamámatay nğ gútom ó manghihinğî nğ limós.

At sakâ, subók na natin. Marami nang República ang namalas, at gayón din ang nakikita pa, na masasabing walâ ni anó mang nagagawâng kagalinğan sa bayan.

Hosé.—¡Aba't anóng narinig ko sa iyo! ¡at ang paniniwalà ko pa naman sa repúblika'y ang dapat nating asaling pagpapantaypantay nğ lahat!

Horhe.—Gayón nğa ang sinasabi nğ mğa republikano, na buhat sa ganitong mğa ma-

UST MGA LIBRARY

tuwid. Sa repúblika, anilá, ang mga diputadong naglalagdâ nğ mğa kautusán, ay pawàng halal nğ bayan; kayâ't kung ang bayan ay dî nasisiyahan sa kanila, ay naghahalal naman nğ iba, at sa gayóng paraá'y naáayos ang lahat; sapagka't ang mğa mahihirap ay siyang pinakamaraming bumubuô nğ bayan, sa makatuwid, ay sila ang nakapaguutos. Dátapuwâ't ang totoó, ang nangyayari'y lubhâng kaibá. Ang mğa mahihirap, palibhasà'y mahihirap nğâ, na may kamangmanğán at pagkamapaniwalaín, ay naghahalal alinsunod sa kaibigán nğ mğa kura at nğ kanilang mğa panğinoón, at gayón nğâ ang nangyayari, hangang sa mátamó nğ mğa tusong yaón ang kasarinlán sa pamumuhay at ang iniaatas nğ maliwanag na pagiimbot tungkol sa sarili nilang pagkabuhay.

Kung tayong dalawa'y nagkapalad na makapaghanap buhay nğ malakílakí at maganap ang ating pagkatuto, ay maáaring magkaroon tayo nğ ganap na kaya upang matangkilik ang ating pamumuhay at gayon din nğ lakas na maipaghihigantí laban sa mğa may-arì; nğunì't sa bayang manggagawà ay hindî makaáasa, samantalang ganyan ang kaniyang anyô. Ang halala'y dî maitutulad sa himagsikan, na ang isang matapang at matalinong lalaki, ay nakakatimbang nğ sangdaáng matatakutín, at nakahihikayat pa nğ marami, na kung sa kanikanilang sarili lamang ay dî makakaisip na maglabán. Sa harap nğ halalan ay iba. Dito'y mahalagá ang bilang, at samantalang nariyan ang mğa kura, mğa panğinoón at

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

pámahalaán, ang bilang na iya'y sa mgã kura, na siyang nakaáalam sa impiyerno at paraiso; sa mgã panginoón, na nagbibigay ó umaagaw ngã tinapay sa bala na, at sa pámahalaán, na may lakas ngã mgã pulés upang maipanindak at mgã katungkulan upang maipanggahasà.

Sa isang salitâ, hanga ngãyon, ang pinakamalaking bahagi ngã mgã manghahalal ay pawàng mgã marálitâ, at gayon ma'y ¿anóng ginagawâ nila kung naghahalalan? ¿inihahalal kayâ ang kapuwâ nilang mahihirap na nagnanasàng magtangol, at nakatatalos ngã kanilang mgã lihim sa pamumuhay?

Hosé.—Iya'y talastas na ngã lahat. Nagtatanong sila sa panginoón kung kanino boboto, at siya namang ginaganap, sapagka't kung hindî gayon, sila'y mangapapalayas.

Horhe.—Nakita na ninyo. ¿Anóng inyong maáantay sa halalang-bayan na ginaganap ngãyon? Ipadadala ngã bayan ang mgã ginoó sa Kapulungan, at ang mgã ginoóng ito'y siya namang nakaáalam upang mapapanatili ang bayan sa kamangmangán at pagkaalipin, gaya ngã sa kasalukuyan. Kapag sa repúblika'y hindî masusunod ang mgã malî nilang pita, ay bahalà na ang lakas na kanilang hawak upang magpausad sa lahat.

Kayâ ngâ't walâ nang lunas maliban sa isa: kunin sa mgã ginoó ang mgã pag-aarì, upang ibigay na lahat sa bayan. Kapag natatantô ngã bayan na ang lahat na'y kaniya, at nasa kaniya nang pananagot ang hingil sa kaayusan, alangalang sa ikapapanatag niya,

UST MUSEUM LIBRARY

makikita ninyo't siya'y matututong gumamit nğ kayamanan at gayon din nğ sa pagiimpok.

Hosé.—¡Mangyari pa! Dátapuwâ't hindî alám nğ mğa magbubukid ang tunay na kahulugán nğ repúblika, na tulad bagá nğ iyong paliwanag. Totoóng napakalayò. Nğayon ko lamang napagunawà na yaóng tinatawag naming repúblika ay walâng iba, kundî ang sosialismong sinasabi mo. ¿Nğunì't hindî kayâ tayo makapagpapatuloy sa pamamagitan nğ repúblika? ¡Walâng halagá ang pamagat! Ang kailanğa'y maganap ang mğa bagay kung páano ang nararapat.

Hosé.—Tamà ang inyong sinasabi; nğunì't may malaki pong panğanib. Kung ang baya'y maniwalà nğ maniwalà na ang repúblika ay isang bagay na magaling pará sa kaniya, pagdatíng nğ araw na siya'y dî na makabatá at gumawâ nğ himagsikan, ang mğa republikano'y dalidaling magagalak sa pagtuturing na: kayo'y makapananahimik na sa inyong mğa dampâ, at isipin ninyo nğayon ang paghahalal nğ mğa diputado, sapagka't siyang makaáayos nğ lahat.

Ang bayang mapaniwalaín, na gaya nğ dati, ay magsasálong nğ mğa baríl at magkakasiya na lamang sa mğa awitan, tugtugan at paggagalak. Samantalang lahat nğ mğa ginoó nama'y magrerepublikano; pipilitin, sa pakunuwarî, ang kanilang pusò'y maging arì nğ bayan; mamimigay nğ kauntîng salapî, nğ kauntîng alak at gagawâ nğ mğa pagdiriwang; magbabayad nğ mabutíbutí sa mğa manggagawà, at sila'y pahahalal na manğaging diputado, upang mapasakanila rin ang kapangyarihan. Sa ka-

UST MUSEUM BUNAD LIBRARY

bilâ nito, sa untîuntî, babayàang maparam ang siguwá, sakâ maghahandâ nğ mğa lakas na pangtanikalâ sa bayan, at darating ang araw na magsisisi ito; sapagka't siya'y nakapagbuhos nğ dugô pará sa iba, samantala ang kaniyang pamumuhay ay masahol pa kay sa dati.

Sapagka't maminsanminsan ang baya'y naghihimagsik at nagtatagumpay naman, kailanğang sa mğa sumandalîng ito'y matutong magsamantalá rin at nang maisagawâ agad ang sosialismo. Huwag makinig sa anó mang panğakò, kunin agad ang mğa kayamanan, ang mğa bahay, ang mğa lupà at mğa págawàan. Ang magsalitâ nğ sa repúblika'y dapat ipalagay at kilanlín na parang kaaway, at kung hindî'y mulîng mangyayari ang katulad nğ sa 59 at 60.

Kakauntî ang halagá nğ mğa salitâ, anaki; nğunì't sa pamamagitan nğ salitâ, kayâ nila nabibirò at nadadayà ang bayan.

Hosé.—May katuwiran ka; kung makáilan na nğâ tayong manğaulól. Kailanğang pakábuksan nating mabuti ang mğa matá, nang hindî tayo manğaulit.

Nğunì't kinakailanğan ding magkaroón nğ isang pámahalaán. Kung walâ nang isang makapaguutos ¿sa páano lalakad ang mğa bagaybagay?

Horhe.—¿At bakit sila ang maguutos sa atin? ¿at tayo pò ba'y hindî makapagaayos nğ alinsunod sa ating mğa pagkabuhay?

Kailan man, ang isang naguutos ay nagiimbot ukol sa kaniyang kaluwagán at pagkabuhay, at maging sa kamangmanğán man ó sa kasamán, ay nakapagtataksil din sa bayan. Ang

UST MUSEUM LIBRARY

kapangyarihan ay nakapagpapahamak sa lalòng mababait. Sakâ, kinakailangan na ang mga tao'y huwag nang matulad sa isang kawan ng mga tupa, at nang sila'y makapagisíp at magkadamdamin sa pamamagitan ng kanilang mga dangal at lakas. Iyan ang pangunahin naming matuwid, kayâ dî namin ibig na kami'y pagutusán pa. Ang paguutos ng isa ay nakapagtuturò sa iba ng pagmamasunurin, kayâ't kasakdala'y magkaroon tayo ng isang mabuting pámahalaán, ito'y lalòng magiging magahasà at lalòng pasláng kay sa isang pámahalaáng masamâ; sa loob ng kaniyang pamamahalà, ó ng mga sumusunod na kahalili niya ay tila napakagaán pang hagkisín ang kalagayan ng bayan kay sa mabawì ang bungang natutuklasan noón, na siyang ikabubuhay na mulî ng mga pagtatangìtangì at pangaalipin.

Upang maturùan ang bayan ng ukol sa kalayàan at paggamit ng kaniyang mga karapatán, kailangang siya'y bayàang magisa, bayàan siyang managot ng kaniyang gáwàin, maging sa mabuti't maging sa masamâ. Walâng salang may magagawâng masamâ ang iba, at marahil ay napakalimit pa, dátapuwâ't sa mga hirap na daranasin ay matatantô ng bayan na siya'y nagkamalî, at sa ganito'y magpapanibagong landas, gayóng ang nagagawâng masamâ ng isang bayang pabayâ ay walâ ni sa ikasanglibong bahagi ng sa lalòng mabuting pámahalaán. Upang matutong lumakad ang isang batà, kailangang siya'y palakaring magisa at huwag sisindakin sa mga pagkadapâ at pagkatisod na karaniwan.

UST MUSEUM LIBRARY

Hosé.—Siya ngâ; ngunì't upang makalakad ang batà ay nangangailangan muna ng lakas ang mga hità, ó kung dilì kayâ'y nararapat munang manatili sa mga bisig ng Iná.

Horhe.—Siya pòng totoó; ngunì't ang mga pámahalaá'y hindî maihahambing sa isang Ina, sapagka't ang mga yaó'y hindî nakapagpapaginhawa ni nakapagbibigay lakas sa isang bayan. Napakatumbalik. Ang lahat ng mga pagkasulong ng tao ay natutupad halos sa tuwîtuwî na, kahì't sa ilalim ng bigat ng mga pámahalaán. Walâng ginagawî ang mga itó kundî batasín ang lahat ng inaakalàng kailangan at niloloob, kung minsan, ng karamihan, bago hahalùan ng mga diwàng pananakóp ó pangangalakal. May mga bayang nangunguna at dilì sa pagkasulong; subalì, sa alin mang panahon ng kabihasnán, kahì't na ng sa unanguna pa, ang maititingín ng isang bayan sa tunay na mga karapatán at kabuhayan niya ay dî magagawâ ng alin mang pámahalaáng nangangasiwà sa kaniya.

Inaakalà ninyo, alinsunod sa masid ko, na ang pámahalaá'y binubuô ng mga taong matatalino at may mga kaya. Ito po'y walâng katotohanan, sapagka't ang totoó, lahat ng pámahalaán ay binubuô, sa tiyakan, ó sa pamamagitan ng mga kinatawán, ng mga lalòng mapipilak. At kasakdala'y gaya na ng inyong pagkatalos. Sa akalà ba ninyo, ang mga taong matatalino ay magpapakabait, dahil sa hawak nilang kapangyarihan? Yaóng lalòng may mga kaya ay napagigitnâ ngâ sa bayan, ginagamit ang dunong sa ikagagaling ng bayan

UST MUSEUM DE ESPAÑOL LIBRARY

at lagìng alinsunod sa mgã kasiglahán nito. Nguni't kapag sila'y na sa pámahalaán na; kapag dî na nila naaalumana ang mgã kailangãnín ng̃ bayan; kapag naáantala na sila sa mgã bunga ng̃ polítika, ó kayâ'y sa imbot nilang maipagtangol na ang kapangyarihan, higít sa mgã karapatán at tunay na kailangãn ng̃ pagsasamahán; kapag sila'y naging mangagahasà na, sa kakulangãn ng̃ sariling siglá at kagandahang loob; kapag sila'y natagtag na sa hanáy ng̃ kasiglahán at sila'y napalipat sa bilang ng̃ mgã taong may katangìan, upang makapaglagdâ ng̃ mgã batás ó kautusán tungkol sa mgã bagay na dî man nila natatalos nang bago sila mangãgkatungkol; ang lalòng mabubuti't may ganap na kayang naturan, ay magiiba na ng̃ urì, sa pagaakalàng sila'y matataás, at kung makaalaala man sa bayan, ay kung may pinipita na lamang dito at kinakailangãn.

Walâ ng̃âng ibang nararapat at maaasahan, gaya ng̃ magisip tayong mgã manggagawà ukol sa ating mgã pagkabuhay. Tayo'y magsimulâ muna sa ating kapisanan, at sa ating mgã kahanap-buhay, na lubhâ nating nangãkikilala, at pagkatapos, ay makipagkaisá tayo sa mgã manggagawà sa ibang bayan at ibang mgã hanap-buhay, hindî lamang sa Italia, kundî sa buông mundo; sapagka't ang lahat ng̃ tao'y pawàng magkakapatid, at ang kanilang adhikâ'y nagkakahulugan ng̃ pagiibigan at pagtuwangãn ng̃ isa't isa. Hindî pô kayâ gayon din, sa palagay ninyo?

Hosé.—Ako'y nakukuha mo na. Nguni't

UST MUSEUM OF BRANDS LIBRARY

sa mg̃a manglalasing, magnanakaw at masamâng tao, páano ang pagpaparusa?

Horhe.—Ang una kong maisasagot sa inyo ay ito. Kapag walâ nang kaimbihán at kamangmang̃án, ang lahat ng̃ yao'y mapaparam na rin. Ng̃unì't kasakdala'y magkaroon man ng̃ mang̃isáng̃isá, ay ¿dahil kayâ rito mang̃ang̃ailang̃an tayo ng̃ pámahalaán at ng̃ mg̃a pulés. ¿Tayo pò kayâ'y kulang pang maglagay ng̃ guhit sa sino mang hindî magpitagan sa iba? Hindî natin sila pipiitin, gaya ng̃ pagpaparusa ng̃ayon sa mg̃a salarín at walâ mang sala; ng̃unì't ilalagay natin ang mg̃a ito sa mg̃a kapalagayáng hindî mapapang̃anib, at gagawin natin ang mg̃a paraáng ikapagbabalik sa mainam na landasin.

Hosé.—Gayon ng̃â; kapag naganap na ang sosialismo, ang lahat ay masisiyahan at maliligaya, at pawàng mapapawì na ang mg̃a kaimbihán, pagtataniman, panibughûan, pagkalugmok sa kahalayan ng̃ mg̃a babayi, mg̃a digmâan at kalinsilán.

Horhe.—Aywan ko pò, kung hangang saán ang maáabot na ligaya ng̃ katauhan; ng̃unì't ako'y umaasa na tayo'y mabubuhay ng̃ laló̀ng mabuti kay sa dati, magiisíp tayo ng̃ paraáng ikahuhusay at ikabubunsod na laló sa pagkasulong. At ang mg̃a kagalinga'y dî na maukol, gaya ng̃ayon, sa kapakinang̃án ng̃ íilan at sa pananalat ng̃ marami, kundî sa kapakinabang̃án na ng̃ lahat.

Hosé.—¡Kahimanawarì! Ng̃unì't ¿kailan pa kayâ mangyayari iyan? Ako'y matandâ na; ng̃ayong nauunawàan kong ang mundo'y hindî

UST MUSEUM LIBRARY

magpapatuloy ngẽ tulad sa ngẽayon, ako'y namamanglaw na mamatay ngẽ hindî ko nasisilip ang isang araw man lamang ngẽ katarungẽan.

Horhe.—¿Kung kailan pa? Ito ang hindî ko masabi sa inyo. Iyan pò'y nasa sa atin din; kung gaanó ang pagsisikap nating mabuksan ang mgẽa matá ngẽ marami, ay lalòng mapapadalî ang pagsapit ngẽ araw na yaón.

Isang maayos na landas na ang nabuksan at nadaraanán. Nang mgẽa kararaáng taón lamang, kapag iniaaral ang sosialismo, kami'y ipinalalagay diyang mgẽa mangmáng, mgẽa ulól ó mgẽa matatabil; dátapuwâ't ngẽayo'y laganap na ang layuning iyan sa marami, at ang mgẽa dukhâng datidati'y nagtitiis sa kahirapan ó kung nakapagbabalikuwas ma'y dahil sa kagutuman, kahì't walâng kinalaman sa mgẽa bagaybagay at sa mgẽa lunas ngẽ kasamán, na nanatay ó silasila'y nagpapatayan, dahil sa mgẽa ginoó; ngẽayon, ang buông mundó'y kumikilos na, sila'y nangẽagkakaisa. At naghihimagsik, alangalang sa layuning makalayà sa mgẽa pangẽinoón at sa mgẽa pámahalaán, at dî na umaasa, kundî sa kanilang sariling mgẽa lakas na lamang, sapagka't sa wakas, ay kanila nang natantô na ang lahat ngẽ mgẽa kakampíng pinamumunùan ngẽ mgẽa ginoó'y pawàng mgẽa kaaway rin.

Pagsikapan natin ang pagpapalaganap sa mgẽa sandalîng itong napapanahon; magsamasama tayong lahat na nakakaunawà ngẽ súliranin; pagalabin natin ang apóy sa gitnâ ngẽ bayang manggagawà, samantalahin natin ang lahat nilang dî kasiyaháng loob, mgẽa kilusán,

UST MIGUEL DE BUENAVENTURA LIBRARY

at mgã kaguluhan; magbigay tayo nğ isang matinding palò, yaong mabilís at walâng takottakot, at madalîng madalîng lalagpak sa lupà ang nangagpapalalùang mgã gusalîng-burgés. At siyang pagkatayô nğ kaharián nğ kalayàan at nğ ganap na kaginhawahan.

Hosé.—Magaling; nğunì't huwag nating malilimot ang isang bagay bago gawín ang anó man. Ang pagkuha nğ mgã kayamanan sa mgã ginoó ay madalîng sabihin; subalì't may mgã kawal, mgã pulés, *guardia civil*. Nğayong nagugunitâ ko ang mgã ito, ako'y pinanglalamigán nğ takot sa mgã tanikalâ at sa bilangûan; ang mgã kanyón nila'y ginawâ ukol sa bagay na iyan, upang maipagtangol ang mgã ginoó, at hindî sa anó pa man.

Horhe.—Iya'y talastas na, kaibigan kong mang Hosé, na ang mgã pulés at ang hukbó ay upanding makatanikalâ sa bayan, at nang mapapanatag ang katahimikan nğ mgã ginoó; dátapuwâ't kung sila'y mayroon mang mgã baríl at kanyón, ay hindî nangãngãhulugán na ang himagsikan ay gaganapin nğ walâ tayong kaanóanó man sa kamay. Totoóng bihasá tayong mamaríl, at sa pamamagitan nğ mgã agap at liksí ay mapagsisikapan natin ang ikapananagumpay. At sakâ may pulburá, may dinamita at iba pang bagay na nunutok, mgã bagay na panunog at iba pang mgã kagamitán, na kung sa mgã kamay nğ pámahalaân ay nagagamit na panalì sa bayan sa kaalipnán, sa mgã kamay nğ bayan naman ay magagamit na pangtuklas nğ kaniyang kalayàan. Ang mgã panggibâ, mgã pangmina,

UST MIGUEL BERNALDES LIBRARY

mgã bomba at mgã panunog, ay pawàng panghadlang sa mgã kawal. Tayo'y hindî manana-langing mabuti, alalaón bagá'y magamit na kalasag sa bagay na iyan. Dati nang alám na ang himagsikan ay hindî nakukuha sa mgã binasbasáng tubig at mgã panalangin.

Unawàin ninyo, sa isang dako, na ang mgã dukhâ'y siyang pinakamarami sa lahat, at kung matatalos ng mgã ito ang mgã kapakinabangán sa sosialismo, ay táhasang masasabi na walâng lakas na sino man, sa mundo, na makapipilit sa kanilang mañatili sa kalagayang tulad sa ngãyon. Tantuín ninyo na ang mgã dukhâ'y yaóng gumagawâ at nakayayarì ng lahat. Kasakdala'y isang bahagi na lamang sa kanila ang tumigil sa paggawâ, ay walâng salang dî magkakaroon ng mgã pagaagawáng-buhay at panghihinà ang kalakarán, na walâng makalulunas kundî himagsikan. Tantuín pa ninyo, na ang mgã kawal ay pawàng mahihirap din, na napipilit lamang ng tungkulin upang maniktik at maging mamámatay ng tunay nilang mgã kapatid; sa bahagiyâ pang pagkaunawà ng mgã banal na layunin, ay pilit nang magigiliw at makakatulong ng palihím sa mgã unang sandalî, at sa hulí'y háyagan nang katulong ng bayan. Sa gayo'y mawiwikà ninyo tuloy sa sarili, na ang himagsikan palá'y hindî lubhâng napakahirap, gaya ng kung binabantâ pa lamang.

Nararapat mátalâng lagì sa isip na ang himagsika'y lubós na kailangan; nararapat humandâng lagì sa pagganap at lumaán sa anó mang mangyayari...; huwag magalinlangan na ang

UST MGELDENAMDS LIBRARY

bagay na pinaguusapa'y dî mangyayari, sa kusàin at hindî man.

Hosé.—Ako'y nananalig na may matuwid ka sa iyong sinasabi. Dátapuwâ't mayroon din namang nagpaparirala na ang himagsikan ay walâng saysay, at ang lahat nğ bagay ay tulad din sa mğa bunğang nahihinog na kusà. ¿Anó kayâ naman ang maisasagot mo rito?

Horhe.—Dapat pò ninyong matalos na buhat pa nang lumagálaganap ang sosialismo, at ang mğa burgés, ó ang mğa ginoó'y magkaroon nğ takot sa bagay na ito, ang lahat nğ paraáng makababago nğ lakad at makadadayà sa bayan ay siya na nilang pinakaisip. Lahat, patí nğ mğa harì..., mandi'y nagpapanggap nang mğa sosialista. Maipauubayà ko na sa inyong pagkukurò, kung anó kayâng urì nğ sosialismo ang malilikhâ nğ mğa ito. Sa sinapupunan man nğ aming pagsasamahán, sa kasawiáng palad, ay mayroon ding nanğagsilabas na mğa taksil, na dahil sa mğa hibòng naipanglamuyot sa kanila nğ mğa burgés, at mğa sarili pang kapakinabanğáng matatamó, upang maitakuwil ang layon nğ himagsikan, ay kanilang ipinanğaral ang *landas ñg matuwid*, ang mğa halalan, ang pagtulong sa mğa pangkatin, na dî umano'y mğa kapanalig din, at sa ganitong pamamaraa'y nanğagkamit sila nğ luklukan sa piling nğ mğa burgés, at nğayo'y ipinalalagay pang mğa ulól ang lahat nğ nagtataguyod nğ naturang layon. Marami rin naman sa kanila ang nagnanasà nğ himagsikan; nğunì't samantala'y... ibig nila munang manğaging diputado.

UST GOLDEN AGE LIBRARY

Kapag may nagpahayag sa inyo na ang himagsika'y hindî kailangan, ó kayâ'y nanguupat lamang na maghalal ng mga diputado, ó mga kagawad-panglahat, ó kayâ'y ng pakikianib sa alin mang pangkatin ng mga burgés; kung ang nagsasalitâ'y isang kasama at gaya rin ninyong nagtitigis ng pawis, ay pagsikapang mapaliwanagan ang kaniyang isip; nguni't kung siya'y isang burgés, ay ipalagay naman ninyong isang tunay na kaaway, at kayó'y magpatuloy sa inyong layunin.

Itigil natin muna ang salitaan. At sakâ na pò tayo magusap ng lalòng mahabâhabâ tungkol sa bagay na pinaguusapan. Hangang sa mulîng pagkikita.

Hosé.—Hangang sa mulî, at ako'y ganap na nasisiyahang loob, sapagka't naipaliwanag mo sa akin ang maraming bagay; at ngayong maliwanagan na ako, marahil, ay hindî na mangyayari sa akin ang kaparis ng dati. Hangang sa mulîng pagkikita.

.....

.....

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

II

Hosé.—Hintay ka muna. Yamang kitá'y nagkakapulong din ngãyon, nang dî tayo magkahiwalay ngẽ tuyô ang mga lalamunan ay uminom katá muna ngẽ kauntî, at samantala'y magtatanong pa ako sa iyo ngẽ ilang bagay.

Ang lahat ngẽ mga ipinaliwanag mo sa akin ay napagunawà ko na..., mámaya'y pagbubulaybulayin ko, at sakâ ako'y magpapakatibay ngẽ pananalig sa sarili. Dátapuwâ't hindî mo naiulat sa akin halos ang mga kahulugán ngẽ mga maseselan na pangũngusap na malimit kong marinig, kapag ang napaguusapa'y ang bagay na iyan. Yaó'y nakagugulong lubhâ sa aking úlo, palibhasà'y hindî ko nababatid. Sa halimbawà, narinig ko riyan na kayó'y mga *komunista, sosialista, internasionalista, kolektibista, anarkista*, at iba pa. ¿Maáarì bang matalós ko ang mga kahúkahulugán ngẽ mga pangũngusap na ito, at kung anó naman kayóng tunay?

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

Horhe.—¡Ah! tumpak pò; nakagawâ kayo ng̃ magaling sa inyong pagtatanong niyan, sapagka't ang mg̃a pang̃ung̃usap ay totoóng kailang̃an upang magkatalusang mabuti ng̃ bawà't ibig sabihin ng̃ isa't isa. Ang hindî pagkaunawà noón, ay nagiging dahil ng̃ mg̃a pagkakamalî.

Dapat ng̃â ninyong matalastas na ang tinatawag na mg̃a *sosialista'y* yaóng may mg̃a pananalig, na ang kaimbihán ay siyang kaunaunahang sanhî ng̃ lahat ng̃ samâ sa pagsasamahán ng̃ mg̃a tao, at hangang hindî napapawì ito, ay hindî rin naman mapaparam ang kamangmang̃án, ang pangaalipin, ang pagtatang̃ìtang̃ì sa pamamayan, ang pagkalugmok sa kahalayan ng̃ mg̃a babayi at ibang mg̃a sakít na nakabubulok sa bayan sa lalòng nakapanglulumóng kalagayan, bagá ma't ang mg̃a ito'y hindî pa rin maipapantay halos sa mg̃a karukhaáng nagbubuhat sa naturang kaimbihán. Ang mg̃a *sosialista'y* nananalig na ang sanhî ng̃ kaimbihán, ay buhat sa pangyayari na ang lupà at lahat ng̃ mg̃a pang̃ulong bagay, gaya ng̃ mg̃a mákina at mg̃a kasangkapan sa paggawâ, ay hawak ng̃ íilang katao, na siyang may hawak ng̃ búhay at kamatayan ng̃ mg̃a anák-pawis. Ang íilang kataong naturan ay waláng humpáy sa kanilang lagáy na pakikitungalî at pakikipang̃agáw, hindî lamang sa mg̃a manggagawàng walâng kaanóanó mang pagaarì, kundî sa kanikanila rin, upang makahigít ó makakuha sa isa't isa ng̃ pagaarì. Ang mg̃a *sosialista'y* nananalig na kapag nawalâ ang pagmamay-arî ng̃ tao, ó ang sanhî,

UST MUSEUM DE LA SALLE LIBRARY

ay mawawalâ rin agad ang kaimbihán, ó ang bunga. Ang pagmamay-arîng ito ay maáarì at nararapat mawalâ, sapagka't ang bunga ng paggawâ at ang pamamahagi ng kayamanan, ay nararapat mabatay sa bawà't kabuhayan ngayon ng tao, na walâng anó mang lilingunin sa tinatawag na mga karapatáng nátamó, ó kayâ, sa mga kaloob na tangìng kapangyarihang itinututol ng mga ginoó ngayon, sa katuwirang ang kanilang mga ninuno'y lalòng malalakas ó lalòng mapapalad, ó lalòng mga tuso, ó lalòng mga banal at masisipag na higit sa iba.

Gayon ngâ, tandaán ninyong mabuti; tinatawag na mga *sosialista* ang lahat ng nagaadhikâ na ang mga kayamana'y mápasalahat ng tao, at nagnanasà rin namang mawalâ ang mga may-arì at mga manggagawà, mga mayayaman ó mga mahihirap, mga pangìnoón ó mga alagad.

Nang mga nagdaang taón, ito'y naging kaugalìan na. Sukat nang matawag kang *sosialista*, upang ikaw'y pagusigin at pagtanimán ng mga ginoó. Minamabuti pa nila ang isang laksâng nanatay ng tao kay sa isang *sosialista*. Subalì, gaya na ngâ ng nasabi ko sa inyo, nang makita ng mga ginoó at ibig mangagaing ginoó, na ang *sosialismo'y* sumusulong at namumulat na ang mga matá ng bayan, kahì't anóng hadlang ang kanilang gawíng mga paguusig at mga pagpalibhasà, ay naisip nila ang pangangailangang guluhín ang súliranin, upanding sila'y makálinlang na mabuti; marami sa kanila ang nangagsisipagpangap na sila'y

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

sosialista rin, sapagka't sila ma'y nagmimithî ng̃ kaginhawahan ng̃ bayan, at sapagka't natatalos nilang lubos ang pang̃ang̃ailang̃ang *mabawasan* ang kaimbihán. Nang una'y ipinaglalaban nila, na, ang súliraning pinaguusapan, ó kayâ, ang súliranin tungkol sa kaimbihán at mg̃a samâng ibinubung̃a nito, ay hindî dinaranas. Ng̃ayong ang sosialismo'y nakapaninindig na ng̃ kanilang mg̃a balahibo, ay sakâ naman nang̃agpapaparirala na sosialista raw silang lahat na nagaaral ng̃ naturang súliranin, gaya ng̃ maitatawag sa isa riyang médikong nagaaral tungkol sa mg̃a sakít ng̃ katawán, na hindî dahil sa nasàng makagalíng ang paggamot, kundî lalòng mapatagal ang sakít, hanga't maáarì.

Kayâ ng̃â't sa mg̃a republikano, mg̃a makaharì, mg̃a hukóm, mg̃a pulés, at sa lahat na ng̃ luwal, ay makakasumpóng kayó ng̃ mg̃a taong nagsisipagpanggap na *sosialista*, at ang kanilang *sosialismo'y* natutung̃od sa paghutok, ó sa pagpapahalal ng̃ mg̃a diputado, sa pamamag̃itan ng̃ mg̃a pang̃akòng hindî maáasahan, pagpilitan man.

Sa mg̃a sinung̃aling na *sosialistang* ito'y mayroon din namang mapupuló na nagaakalàng mabuti ang kanilang ginagawâ; ng̃unì't ¿anóng kailang̃an? Kung sa pagaakalà ng̃ isa na siya'y gumagawâ ng̃ magaling, ay papatayin naman kayó ng̃ palò, marahil ay walâ kayóng aagapan, kundî maagaw sa kaniyang mg̃a kamay ang pamalò, sapagka't sa pagagaw na ito, ang mg̃a tika ninyo'y mailagan lamang na huwag makapangbasag ng̃ inyong ulo.

UST MIGUEL BENAVIDES LIBRARY

Kayâ ngâ't kapag may isa riyang nagpaparanghiyâ sa inyo na siya'y *sosialista*, itanong ninyo agad kung siya'y sangayong mawalâ ang mga pagmamay-arî ng tao, kayâ, sa isang salitâ, kung ibig niyang maalisán ang mga ginoó ng lahat nilang kayamanan, upang maipabiyayà sa lahat. Kung tumugon ng pagsangayon, siya'y inyong pakayakaping mahigpit, at kung hindî, ay pakailagan namang tulad sa isang kaaway.

Hosé.—Kung gayon, ikaw ay *sosialista*. Batid ko na. Nguni't ¿anóng ibig sabihin ng mga tinatawag na *komunista* at *kolektibista?*

Horhe.—Ang mga *komunista* at *kolektibista'y* pawàng mga *socialista*. Sila'y may iba't ibang panuntunang ibig matupad, kapag ang mga pagaarî'y nápatungo na sa lahat. Kung inyong naaalaala, tila ako'y nakapagulat na sa inyo ng kauntî ukol sa bagay na ito. Ang mga *kolektibista'y* may palagay na ang bawà't manggagawà, ó sa táhasang sabi, bawà't kapisanan ng mga manggagawà ay nararapat magarì ng mga pangulong bagay at mga kasangkapan sa paggawâ, at ang bawà't isa'y maging may-arì ng bunga ng kanilang nagawâ. Samantalang nabubuhay, siya ang bahalàng maggugol ó magingat ng kaniyang naimpok, tangì lamang kung pupuhunanin sa ibang mga manggagawà. At kung mamatay, sakalìng nakapagimpok, ang naimpok na ito'y mapapatungo sa kapisanan ó sa kalahatán. Ang mga anák nila'y walâng salang may mga lakas din sa paggawâ, gayon din sa paglasap ng mga bungang ito. Kung ang mga anák na natura'y pag-

USTP LIBRARY DIGITIZED BY VIDEO

mamanahin pa, ay isa nang landas iyan upang mápabalik ang bagong pagsasamahán sa dating pagtatanĝìtanĝì at dî pagpapantaypantay nĝ mĝa tao. Tungkol sa mĝa pagtuturò, sa pagaalagà sa mĝa batà, sa mĝa matatandâ ó mĝa salantâ sa paggawâ; sa mĝa daán, tubig, pagiilaw at kalinisang-bayan, at sa mĝa bagaybagay na dapat magampanán, alangalang sa kapakinabanĝán nĝ lahat, ang bawà't kapisanan nĝ mĝa manggagawà'y maguukol nĝ isang halagá upang maitapat sa mĝa taong magsisitupad nĝ gayong mĝa gáwàin.

Ang mĝa *komunista'y* sa dako pa roón. Sinasabi nila na upang mápasulong na mabuti ang pagsasamahán, kinakailanĝan, na ang mĝa tao'y magmahalan at magpalagayang tulad sa isang magának sa loob nĝ bahay. Yayamang ang mĝa pagaarì'y nararapat mápatunĝo sa lahat, at upang makapagpaginhawa ang mĝa mákina, maparami ang bilang nĝ bunĝa nĝ paggawâ, ay dapat gampanín sa pamamagitan nĝ tulong nĝ mĝa malalaking kapisanan nĝ mĝa manggagawà; at, yayamang, upang masamantalá ang mĝa pagbabagong sinĝáw nĝ lupà at mĝa himig nĝ hanĝin, upang magawâ ang lalòng mabubuti't inaakalàng mainam na paraán sa bawà't pook, at sa isang dako, upang mailagan ang mĝa pagpapanĝagawán at pagtataniman nĝ mĝa bayánbayán, at nang malunasan ang mĝa pagdagsâ nĝ mĝa tao sa mĝa pook na mahusáyhusáy, ay mahigpit na kailanĝan ang lubos na *pagkakaisá* nĝ lahat nĝ tao sa buông mundó; sapagka't ang isa pa'y napakahirap tuntunín sa bunĝa nĝ paggawâ

UST MODERN LIBRARY

ang bahaging nauukol sa gayong tao ó pulutong, ay sa lugál na tayo'y magkaroon nğ mğa pagaabalá at pagkakamalî tungkol sa nagagawâ nğ bawà't isá, ang mabuti pa'y gumawâ na tayong lahat, at ang magiging bunğa'y maukol sa kalahatán.

Ganyan, bawà't tao'y maghahandog sa pagsasamahán nğ kaniyang mğa lakás na maibibigay, samantalang ang bunğa nğ paggawâ'y hindî nakasasapat sa lahat; at ang bawà't isa'y kukuha nğ lahat niyang kailanğanín, maliban lamang, at ito'y dapat pakaunawàin, sa mğa bagay na hindî pa saganà, alinsunod sa mğa pangyayari.

Hosé.—Sandalî muna. Bago ang iba pa, ay nararapat mong ipaliwanag sa akin kung anó ang kahulugán nğ panğunğusap na *pagkakaisá;* sapagka't naihiwatig mo, na dapat magharì ang lubos na pagkakaisá nğ lahat nğ tao, at ako, pará matantô mong tunay, ay talagang hindî nakakaunawà noón.

Horhe.—Sa halimbawà, sa inyong magának, ang lahat nğ kinikita ninyo, nğ inyong mğa kapatid, nğ inyong asawa, nğ inyong mğa anák, ay pawà ninyong naiuukol sa inyong lahat din. Lahat kayó'y nagsisikain nğ ganap, at kapag walâng sapat pará sa inyong lahat, lahat kayo'y nagdadálitâ sa tigkakauntî. Nğayon, kung ang isa sa inyo'y mawalán nğ gáwàin ó magkasakít ay masamâ rin pará sa lahat, sapagka't isang katotohanan, na ang hindî gumagawâ sa inyo'y kumakain ding tulad nğ iba, at ang isang may sakít ay lalò pang pinagkakagugulan nğ marami. Sa ganitong paraán, ang nang-

UST MIGUEL RIA DE LIBRARY

yayari sa inyong magának, sa lugál na agawin ang tinapay sa bibig nğ isa't isa, ay sinisikap ninyo ang pagtutuwanğan, sapagka't ang kaginhawahan nğ isa'y kaginhawahan din nğ lahat, at ang kasamá'y gayo't gayon din. Sa ganitong ayos, napaparam ang pagtataniman at pagiingitan, samantalang lumulusog ang magandang pagsasamahán, na kailan ma'y hindî umiiral sa alin mang magának na bahábahagí ang mğa pagkabuhay.

Ito ang tinatawag na *pagkakaisá*. Ang l. yon nğâ'y maisagawâ sa katauhan ang maayos na pagsasamaháng naghaharì sa isang magának, na binubuô nğ mğa taong masintahin sa katotohanan.

Hosé.—Napagunawà ko na. Nğayo'y pagbalikan natin ang bagay. Ipagtapat mo sa akin, kung ikaw ay *komunista ó kolektibista*.

Horhe.—Ako po'y *komunista*. Sapagka't kung makikipagkaibigan din lamang, ay mahalagá ang ganap kay sa pakalákalahatî. Ang *kolektibismo'y* may iniiwan pang mğa binhî nğ pagpapanğagáw at pagtataniman. At mayroon pa. Kung ang bawà't isa'y magpapakabuhay lamang sa sarili niyang nagagawâ, tila mandin may kababâan ang urì nito sa *komunismo*, sapagka't maáaring makapagudiyok din sa mğa tao nğ mğa pamumukuran, at sa gayo'y makababawas pa nğ kanilang mğa lakas at kasiglahán. Gayon ma'y maáari ring makapagpatuloy sa ganitong panuntunan. Subalì, gaya sa halimbawà, nğ sapatero ay hindî makakakain nğ sapatos, ni ang magbabakal at magsasaka ay hindî makayayarì sa kanilang sari-

UST MUSEUM DE LA SALLE LIBRARY

sarili ng̃ lahat nilang kinakailang̃an, at ni hindî matatamnán halos ang lupà kung walâng mg̃a manggagawàng tumitibag ng̃ mg̃a bakal at ng̃ mg̃a yumayarì ng̃ mg̃a kasangkapan. Ganyan ang lahat, kailang̃an pang magkaroon ng̃ mg̃a pakikipagpalitan ng̃ bawà't nagagawâ, at mg̃a pagtutuós ng̃ mg̃a nayayarì ng̃ bawà't isa. Sa makatuwid, ang sapatero'y makapagtataás na walâng sala ng̃ halagá ng̃ kaniyang sapatos, tuloy hahang̃arin na ang dalawang paá noó'y mákatimbang na, hanga't maáarì, ng̃ malaking halagá ng̃ sa ibang bagay, at ang magsasaka man, kung gayo'y ganyan din ang aasalin. ¿Sino kayâ ang makaáayos ng̃ gulóng ito? Ang kolektibismo'y nagbibigay daán mandin sa maraming saligutgutan, at sa kinagaganito, marahil, ay mápabalik tayo sa pinangalinğan natin; sapagka't dapat mágunitâ: na ang tao'y hindî makaáayos ng̃ alin mang bagay, hangang siya'y walâng kaanóanó mang hang̃arin doón.

Samantalang sa *komunismo* ay dî gayon, bagkus hindî nagluluwag ng̃ anó mang daáng makapipinsalâ. Lahat ay magsisigawâ at lahat ay makikinabang. Sukat nang matalós kung anó ang mg̃a bagaybagay na kailang̃anín, upang masapatán ang lahat, at upanding ang mg̃a bagaybagay na naturan ay siya ring mapasaganà.

Hosé.—¿Sa *komunismo*, kung gayon, ay hindî na kakailang̃anin ang salapî?

Horhe.—Ni salapî, ni anó man pò'y hindî na kailang̃an. Sukat na pò ang isang talàan ng̃ mg̃a bagay na pabilin ó nahing̃î at ng̃ mg̃a nagawâ, upanding ang bung̃a ng̃ paggawâ'y

UST MUSEUM LIBRARY

tumaás na lagì kay sa dami nğ mğa kailanğan nğ tao.

Ang tanğìng kapinsalâan ay kung dumami ang bilang nğ mğa tamad; dátapuwâ't naiulat ko na sa inyo ang mğa matuwid, na ang paggawâ, na parang isang napakabigat na parusa nğayon, ay magiging isang kaaliwaliw at maranğal na tungkulin nğ tao búkas, at dahil dito'y masasabing táhasan, na ulól nğ tunay ang taong tumangí pa sa paggawâ. Naiulat ko na rin sa inyo, na ang lalòng pinakapanğit na mangyayari ay kung sakalìng magkaroon nğâ nğ ilang nanangí sa paggawâ, na bunğa nğ masamâng turòng natanggap natin, ó sa alin mang babalâng nararapat sundín, bago mápatatag ang bagong pagsasamahán, at ang bunğa nğ paggawâ'y maparami at mabahagi, alinsunod sa mğa panğanğailanğan, ay inuulit ko, sakalìng magkaroon nğâ nğ gayong mğa tao, na sila'y itapon agad nğ kalahatán. Bigyan sila nğ mğa panğulong bagay at nğ mğa kasangkapan sa paggawâ, upang sila'y kumilos ukol sa kanilang sarili. Ganyan ang mainam, kung ibig nilang kumain, sila'y makagagawâ. Nğunì't makikita ninyo na ang ganitong mğa pangyayari'y hindî lilipanà.

Sakâ, ang gagawin natin, sa pamamagitan nğ lakas, ay ibigay sa kalahatán ang mğa lupà, mğa panğulong bagay, mğa kasangkapan sa paggawâ, mğa gusalì at ang lahat nğ kayamanan. Tungkol sa kaayusan at pamamahagi nğ bunğa nğ paggawâ, ang bayan na ang bahalà nğ kaniyang maiibigan. Isang bagay ang magsalitâ at iba naman ang gumawâ. Sa mğa

UST LIGUE DE LA MUSIC LIBRARY

pangyayari na makukurò kung alin ang laló̀ng mabuting panuntunan: Ang totoó'y maáaring pagaralan na ngayon pa. Sa halimbawà, sa ilang mga pook ay maitatag ang *komuntsmo*, sa iba'y ang *kolektibismo* at sa iba pa'y iba naman. Kung alin sa mga panuntunang ito ang makitang magaling ay siyang gaganapin ng lahat.

Ang pinakabuod pò, alalahanin ninyong mabuti, ay walâ nang may tankâin sa paguutós, sa pagmamay-arî ng lupà at iba pang mga sangkap sa paggawâ. Sa bagay na ito'y nararapat magpakatalas, upang makasugpô agad, sakalìng may mangyari, at kasakdala'y gumamit na tuloy tayo ng mga sandata. Ngunì't ang ibang panuntuna'y malayàng makapagpapatuloy.

Hosé.—Iyan ma'y natatahô ko na rin. Ipaliwanag mo sa akin ngayon kung anó ang *anarkía*.

Horhe.—Ang *anarkía* pò'y nagkakahulugán ng walâng pámahalaán. ¿Dî pò ba nasabi ko na yatà sa inyo, na yamang ang pámahalaá'y walâng saysay, kundî manangkilik lamang sa mga ginoó, kayâ't kung magkakatuusan, ay malinag na walâ tayong nararapat pakasikapin gaya ng mahangahán ang kanilang nakasusuyà nang mga paguutós sa atin? Sa lugál ng ginagawìng paghahalal sa mga diputado at mga kagawad, na lumilikhâ ng mga kautusán at lumalabag (palibhasà'y nauukol lamang sa atin ang pananalima), ay tayotayo na rin ang magsisiganap ng mga bagaybagay na nauukol sa atin, at gayon din ang sa iba pang

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

bagay na kailangang pagpasiyahán. Sakaling mahigpit na kailangang ipagkatiwalà pa sa isa ang ikatutupad ng mga pinagpapasiyahán natin, ay gayon ang ating gágawin at walâ na.

At gayon din, kapag mauukol sa mga maseselang bagay na hindî natin mapagpapasiahán agad, tayo'y hahanap ng lalong may kayang makapagaaral, makapagsusurì noón at makapagpapalagay ng tumpak; sa makatuwid walâng ganap na makapaghahari sa bagong pagsasamahán, kundî ang niloloob niya. Gaya ng ating mga kinatawán, sa lugál na maging mapapalad na tao na bibigyan ng mga karapatáng makapagutos sa atin at sa ibabaw nito'y makagawâ ng mga kautusáng mahihigpit, sila ang mapipiling mga tao sa lalong pinakamatatalino sa lahat ng bagay, na dî magtataglay ng anó mang kapangyarihan, maliban sa mga tungkuling ipinapapasan sa kanila ng mga naghalal; sa halimbawà: isa ang mangangasiwà sa pagtatatag ng mga páaralan, kayâ, sa pagbubukás ng mga daán, ó tungkol sa pagpapalitan ng mga bunga ng paggawâ na katulad din naman kung tayo'y nagpapagawâ ng sapatos sa isang sapatero.

Ito pò ang tinatawag na *anarkía*. Kung ipaliliwanag ko sa inyo ng ganap ang bagay na ito, ay mangangailangan tayo ng mahabâhabâng oras, gaya ng nagamit na natin. Sa mulîng pagtatagpô, sakâ na pò natin pagusapang mabuti ito.

Hosé.—Siya ngâ, ngunì't samantala, yamang inuntag mo sa akin ang paguusisà, ako'y bigyan mo pa sana ng ilang paliwanag tungkol sa bagay na pinaguusapan.

UST MUSEUM LIBRARY

Iulat mo sa aking mabuti kung páano ang isang mangmáng na marálitâng gaya ko, upang makabatid nğ mğa bagaybagay na tinatawag na pulítika, at nang matantô ko ang mğa ginagawâ nğ mğa ministro at diputado.

Horhe.—¿Kung anó ang ginagawâ nğ mğa ministro at diputado, upang kayó'y mamanglaw nğ gayon na lamang kung hindî ninyo matutuhang gawín yaón? Lumilikhâ nğ mğa batás at lagìng naghahandâ nğ mğa lakas upang masupil ang bayan at mapagtibay ang mğa panggagagá na inaasal nğ mğa may-arì. Iyan ang lahat. Ang karùnunğang ito'y hindî na pò natin kailangğang pagaralan pa.

Tunay nğâ na ang mğa ministro at diputado ay gumaganáp din naman nğ maraming bagay na mahahalagá at kailangğan; nğunì't dahil sa pagkakaroon nğ mğa *lahok na nakasisira* upang mahulog ang kapakinabangğán sa isang urì ó sa isang taong mapalad, ó kayâ, upang mápabalantong ang lakad nğ bayan, sa pamamagitan nğ mğa alituntunin nilang walâng saysay at pangpahirap, ang lahat nğ ito'y hindî nangğangğahulugán na sila nğa'y gumaganap nğ naturang mğa bagay. Sa halimbawà pa: sila'y nakikialam sa pagpapagawâ nğ mğa bagaybagay sa perokaril; dátapuwâ't upang mayarì at magamit na mahusay ang perokaril ay walâ namang naitutulong ang mğa taong iyan, sa páano man; ang mğa inhenyero, mğa mekániko, mğa manggagawà, at iba't ibang mğa kawanî ay siyang kailangğan, sapagka't mangğawalâ mang tunay ang mğa ministro, mğa diputado at iba pang mğa nagbubuhay-dapò, ay parang walâng anó man.

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

Gayon din ang masasabi tungkol sa pahatirang-sulat, pahatirang-kawad, sa paglalayag, paaralang bayan, mg̃a ampunang-bahay, na pawàng nagaganap sa pamamagitan ng̃ iba't ibang hanap-buhay, gaya ng̃ mg̃a kawanî, telegrapista, mangdaragat, gurò, médiko, na pawàng itinataguyod ng̃ pámahalaán upang pagpasanin, paggugulin at masipsipán ng̃ mg̃a dugô.

Ang pulítika, gaya ng̃ pagkatalos at ginaganap ng̃ mg̃a tao ng̃ pámahalaán, sa ati'y totoóng napakahirap, sapagka't walâ nang pinagpupunyagián kundi ang mg̃a bagay na napakaangháng pará sa mg̃a manggagawà, at sapagka't walâ nang kapakúpakundang̃an sa tunay na kabuhayan ng̃ bayan, maliban sa tayo'y dayàin at pakasupilin. Dátapuwâ't kung ang paguusapa'y ukol sa ikalulunas ng̃ mg̃a daíng ng̃ bayan, makikita ninyo't ang bagay na ito'y mabigat na mabigat naman sa mg̃a diputado, at sa ati'y magaán.

Sa buông nangyayari ¿anóng inyong mahahanap sa mg̃a diputadong naninirahan sa Roma upang makatalastas ng̃ mg̃a kailang̃anín ng̃ lahat ng̃ siyudad at ng̃ mg̃a bukirín sa Italia? ¿bákit ninanais ninyo sa mg̃a taong nagaksayá ng̃ panahon, ang karaniwan, sa pagaaral ng̃ latín at griego, at hangang sa kasalukuya'y nagaaksayá pang malabis sa lalòng dî pakikinabang̃an, na makatalos ng̃ mg̃a lihim ng̃ iba't ibang hanap-buhay? Maáarìng mahanap at manais sa isa, kung ang mg̃a bagay na panghihimasukan nitó ay kaniyang natatantô, at kung ang mg̃a pang̃ang̃ailang̃a'y kaniyang dinaranas at nakikita.

UST MUSEUM DE BENAVIDES LIBRARY

Kapag naisagawâ na ang himagsikan, tayo'y magsisimulâ muna sa ibabâ, bago tutungo ng̃ paitaás. Ang baya'y nahahatì sa mg̃a samá-samahán at sa bawà't isa'y may kanikaniyang hanap-buhay. Sa udiyok ng̃ matindíng nasà at bung̃a ng̃ matamáng pagpapalaganap, ang mg̃a samaháng iya'y magiging malalaking kapisanan. Ng̃ayo'y sagutin ninyo sa akin kung sino ang ibang makatatalos ng̃ higit sa inyo tungkol sa samahán at hanap-buhay ninyo.

Kapag nagkakaisa na ang maraming samahán ó hanap-buhay, ang mg̃a kinatawá'y bubuô ng̃ malaking kapulung̃an upang magdalá ng̃ mg̃a botong ipinadadalá sa kanila, at kanilang sisikaping malunasan ang mg̃a kailang̃anín at iba't ibang mg̃a kahilingan ng̃ lahat. Ang mg̃a pagpupulong ay lagìng pamamagitanan ng̃ mg̃a patibay at pagsangayon ng̃ mg̃a naguutos ó ng̃ bayan, sa makatuwid, walâng pang̃anib na ang mg̃a hang̃arin ng̃ bayan ay málibing sa limot.

At sa ganitong paraán, magaganap ang maligayang pagkakaisá ng̃ buông katauhan.

Hosé.—Ng̃unì't kung sa isang bayan ó sa isang kapisanan ay magkaroon ng̃ iba't ibang pagkukurò ang mg̃a tao ay ¿pâano kayâ ang mangyayari? ¿Dî ba magwawagi ang pinakamarami?

Horhe.—Sa katuwiran pò'y hindî, sapagka't sa harap ng̃ katotohanan at ng̃ katarung̃an ay walâng halagá ang bilang, at kung minsan, ang isa'y may lubos na matuwid kay sa sangdaáng libo katao. Sa mg̃a pangyayari ay maáayos ang lahat; gagamitin ang lahat ng̃ kaparaanán upang maganap ang pagkakaisá,

UST MIGUEL BENITEZ LIBRARY

hanga't maáarì, ó kayâ, ang pagpapasiyá sa ganitong bagay ay manggagaling sa hatol nğ panğatlong taong walâng kinikilinğan, sa ilalim nğ dî mapupuwing na simulàing pagpapantaypantay at nğ katarunğan, na siyang pinakapátakaran nğ bagong pagsasamahán nğ mğa tao.

Tantuín ninyo na ang mğa nabangit na bagay na dî mapagpapasiyahán, maliban sa hatol nğ panğatlong taong walâng kinikilinğan ay totoóng madalang, kung mangyayari man, ó walâng tantông kabuluhán, sapagka't hindî na mamamalagì iyang mğa kanikaniyahang mğa pagaarìng umiiral nğayon, sapagka't bawà't isa'y malayàng makapipilì nğ bayan at kapisanang naiibigan ó kayâ, nğ mğa kasamang lalò niyang kapanalig, at sapagka't, kailan man, pagsisikapan ang makapagpasiyá nğ mğa bagay na maliliwanag, alalaón bagá'y yaóng madalîng mawatasan at nasa larangan nğ tunay na mğa pangyayari, at labás sa larangan nğ mğa pabagobagong pagkukurò. At samantalang sumusulong ang katauhan, ay lalòng mawawalán nğ saysay ang boto, malulumà at makasusuyà pa, sa dahilang kapag nakita, alangalang sa masusìng pagsasanay, sa isang suliranin, ang kapasiyaháng makasasapat sa mğa panğanğailanğan nğ lahat, sa makatwid, ay walâ nang kakailanğanin kundî ang magpaliwanag at sumangayon na lamang, at dî na íiral ang paggapì pa nğ marami sa pagkukuròng nalalaban.

Hosé.—Dátapuwâ, kung sa kabilâ nğ lahat nğ iyan, dahil sa kapanğahasan nğ isa'y mayroon pang manğagsilabag sa isang pinagtibay, alangalang sa kagalinğan nğ lahat?

UST MUSEUM BENAVIDES LIBRARY

Horhe.—Sa makatuwid pò'y maliwanag nang kailangan ang gumamit nǧ lakas, sapagka't kung hindî matuwid na ang marami'y lumapastangan sa íilan, ang íilan ma'y gayon din sa marami; at sapagka't ang íila'y may karapatán sa paglalabán ó paglabag, ang marami nama'y mayroon din sa pananangol, at kung ang pananalitâ'y hindî sukat, sa makatuwid, ang mǧa pamimiít na ang kailangan.

Huwag ninyong malilimutan na saán mang dako, ang mǧa tao'y lagìng may karapatán sa mǧa panǧulong bagay at sa mǧa kasangkapan sa paggawâ; kayâ't maáarì silang mamukuran at mamuhay nǧ layâ at walâng nakasasakop na sino pa man. Tunay na ito'y isang paraán ó kapasiyaháng makalulunas, sapagka't ang mǧa lumalabag ay malilinǧid sa mǧa natatamóng pakinabang sa pagsasamahán, na dî magagawâ nǧ pulutóng ó taong namumukuran na tumatangí sa tulong at damay nǧ kalahatán... Nǧunì't ¿páano ang inyong ibig? sa ang tunay mang nanglalabáng iya'y hindî makapanǧatuwiran na ang kalooban nǧ marami'y mapailalim sa kakauntî.

Manìwalà kayó, na sa labás nǧ pagkakaisá, nǧ pagiibigan, nǧ ganap na pagdaramayán at nǧ mǧa kailangang pagpapaumanhin, ay walâng maáantay, kundî mǧa pagsisiilan at digmâang bayan; dátapuwâ't umasa kayò, na sapagka't ang pagsisiilan at digmâang-baya'y nakasasamâ sa lahat at lahat na, walâng natatangì, sa bahagiyâ pa lamang ang mǧa tao'y makapaghahari sa kanilang kapalaran, ay magigiliw na walâng sala sa pagkakaisá, at dahil

UST GOLDEN AGE LIBRARY

dito'y magaganap ang mgã banal nating mithíin, na magbubunga ng kapayapaán, kaginhawahan at pagkasulong ng sanglibután.

Italâ rin naman ninyo sa isip na ang pagkasulong, samantala ang pagkakaisá ng mgã tao'y patuloy sa matulin nilang mgã hakbangin, ay gayon din namang lalò ang kanilang pagiging malayà at pagkamaykaya sa sarisarili nila. Ipalagay natin. Upang makapaglakbay ka ngãyon ng mahabâhabâ at madalîng madalî sa katihan, ay kinakailangan ang sumakay ka sa tren. Ang tren, upang mayarì, maitatag at magamit ng mgã tao'y kailangan din namang lubhâ ang tulong ng marami, at kasakdala'y nasa loob na ng *anarquía* ay tatangapin din ang mgã tuntuning mabubuti na mahahalaw, gaya ng pagtingkalâ sa mgã orasán at iba pang dapat gampanín. Dátapuwâ't kung may makálikhâ búkas ng isang lokomotora, na sukat ang isang tao upang makapagpalakad na magisá saan mang lupalop ng naturang lokomotora, at dî naman makapangãngãnib sa kaniya at sa kanino pa man, walâng salang gagamit ka na nito; hindî mo na kakailangãnin ang lakas ng iba pa, at ikaw'y malayàng makapaglalakbay ano mang oras saan man ibigin.

At ganyan din ang iba pang mgã bagay na mababangit natin ngãyon, maging sa haharapin. Masasabi na ang hingil ng pagkasulong ay umaabót sa pagkakapatiran ng lahat ng tao, at ito'y nahuhulog sa ganitong ayos: *pagkakaisa ng ugali at ganap na kasarinlan.*

Hosé.—Magaling. Sa makatuwid, ikaw ay *sosialista*, at sa mgã sosialista, ikaw ay *komu-*

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

nista at *anarkista*. ¿Bakit tinatawag ka pa nilang *internasionalista*?

Horhe.—Ang mgã kapisanan pò nğ mgã manggagawà'y pinamagatáng mgã *internasionalista*, sa dahiláng ang kaunaunahan at dakilàng pagpapahayag nğ sumisilang na sosialismo ay tinawag na *Asociación Internacional de los Trabajadores*, at upanding maibigkas nğ sa maiksîng panğunğusap ay nğinalanan nğ *La Internacional*.

Ang kapisanang ito'y sumilang noóng 1864, alangalang sa matindíng nasàng mapagkaisá ang mgã manggagawà sa lahat nğ bansâ ukol sa ikatitiwasay nğ marálitâ nilang pamumuhay. Sa pasimulâ nğ kapisanang ito'y walâng takdâ ang kaniyang palatuntunan. Dátapuwâ't nğ magkatakdâ na'y sakâ nagkaroón nğ mgã bahábahagí ó mgã sanğásanğá, at hangang sa makapagtakdâ tuloy nğ anarkismo ang bahaging nanğunğuna sa kanila, na siya ko sanang ibig ipaliwanag sa inyo.

Ang kapisanang yaó'y hindî nabubuhay nğayon, dahil sa mgã imbing paratang at mgã paguusig na inasal sa kaniya, dahil sa mgã pagbabahabahaging marawal at dî pagkakaisá nğ mgã kurò. Sa kapisanang ito sumupling ang dakilàng kilusán nğ mgã manggagawà na nagpapayanig nğayon sa buông mundó, gayon din ang mgã pangkating sosialista sa iba't ibang bayan, at gayon din ang *partido internacional socialista-anárquico revolucionario* na nğayo'y itinatatag, upang magbigay nğ isang mariíng hampás sa mgã burgés.

Ang pangkating ito'y sa pamamagitan nğ

UST MIGUEL DE REYES DES LIBRARY

lahat na paraán, may layuning magpalaganap nğ sosialismo nğ mğa anarkista; bakahin ang alin mang pagasa sa mğa loób-loób nğ mğa panğinoón ó nğ pámahalaán at sa mğa pagbabagong palakad na pabaytángbaytáng ó sa payapà; imulat sa bayan ang mğa katutubò niyang matuwid at ang diwâ sa panghihimagsik, at isulong at tulunğan sila upanding makaganap nğ isang himagsikang-panglahat, ó kayâ ibagsak iyang kapangyarihan nğ ílan sa pamamayan ó nğ pámahalaán, at ibigay sa kalahatán ang lahat nğ mğa kayamanan.

Bumubuô nğ pangkating ito ang lahat nğ sumasangayon sa kaniyang palatuntunan at ibig makianib sa pakikibaka upang maisagawâ ang pakay. Sapagka't ang pangkati'y walâng mğa punòpunò ni anó mang makapangyarihan, at sapagka't ang pangkati'y natatag sa kaibigán at buông pagkukusà nğ mğa nagsisianib, dahil sa naturang mğa layunin, ang bawà't isa'y malayàng makaáanib kung saán niya lalòng minamagaling, upang mapagaralan ang mğa lunas ó paraáng mahuhusay at maipalaganap ang mğa sarisariling kurò, samantalang ang mğa kuròng ito'y hindî makakasalunğát nğ palatuntunang-panglahat nğ pangkatin. Hindî na maipalalagay na kaanib sa pangkatin ang sino mang lumabag dito.

Hosé.—¿Ang lahat bang sumasangayon sa simulàin nğ mğa *socialista-anárquico-revolucionario* ay pawàng kaanib na sa pangkating iyan?

Horhe.—Hindî, pò; sapagka't maáarì na ang isang tao'y mákasangayon nğ aming palatuntunan, dátapuwâ't susog sa isang panğa-

UST MUSEUM DE ESPAÑA LIBRARY

ngatuwiran ay maaarì rin namang mainamin niya ang makibaka ng magisa ó maging kabalangay ng íilan, at huwag makipagkaisa ó makisama sa lakad ng mga manggagawang sumusunod sa naturang palatuntunan. Maáaring ito'y maging mabuting saligán ng ibang mga kapalad at ng ibang may tumpahin, alinsunod sa palagay ng isa; ngunì't hindî matatangap na parang isang saligáng mabuti pará sa lahat, sapagka't ang pamumukura'y nagiging sanhî ng kahinàan at nagbubunga ng mga pagiinisan at pagyayabangán, samantalang kinakailangan ang tunay na pagkakapatiran at buông pagkakasundô ng lahat.

Gayon ma'y ipinalalagay din naming mga kaibigan at tunay na mga kasama yaóng mga taong nakikitunggalî, kahì't sa anóng pamamaraán, alangalang sa kadakilàan ng layon, na siya rin naming ipinakikipagbaka.

Maáaring magkaroon diyan ng mga taong sumasangayon sa katotohanan ng linalayon, at, gayon ma'y nangagtutulóg lamang sa kanilang mga bahay, at dî man mabalisang magpalaganap ng mga inaakalà nilang tumpak. Hindî mawiwikà sa mga ito na sila'y hindî sosialista at anarkista sa layon, sapagka't sila'y may mga paghahakà na gaya rin ng amin; subalì't totoó rin naman na masisindakin at mahihinà ang loob ng mga taong ito; sapagka't kapag nakikita rin lamang ng isa ang dahil ng mga kasamán na nagpapatangis sa kaniya at sa mga kapuwà, at nalalaman niya ang lunas na makagagamot sa kasamáng yaón,

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

kung may kauntî rin lamang pusò'y ¿anó't makapagtitiís sa dî pagkilos?

Ang hindî nakatatarok ng̃ katotohanan ay walâng kasalanan; dátapuwâ't ang napakámakasalanan ay yaóng nakatatalos at sakâ nagaasal mangmang.

Hosé.—May katuwiran ka, at ng̃ayon ko lamang napagninilaynilay ng̃ kauntî ang mg̃a ipinaliwanag mo sa akin, at ng̃ayong sangayon na akong mahinusay sa súliranin, ay ninanais kong umanib sa pangkating iyan, at sakâ magpalaganap ng̃ mg̃a banal na katotohanan. At kung sa kabilâ nito'y mápang̃anlan din akong *tulisán* at *salarín* ng̃ mg̃a ginoó, ay tutugunin ko sila na *pumarito munang gumawa at magtiis na gaya ko, bago magkaroon ng̃ mga karapatán sa pananalita.*

WAKAS

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

UST 55

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

DATE DUE SLIP

DUE	B.NO.	INIT.	RET.	INIT.
11-21-19	text			
1-7-82	18821			
22487	10	Dean		

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

U. S. T. LIBRARY

709

PN
6341
.M291

Malatesta

F709

DATE DUE	DATE RET.	LIB/CH. (INITIAL)	PAGES MISSING
			one

4/24/79
Inspected by
Ed Dedace

UST MIGUEL DE BENAVIDES LIBRARY

U. S. T. LIBRARY

DALAWANG MAGBUBUKID - E. Malatesta